

**INTRODUCCIÓ A L'ESTUDI
DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA
DE 65 I MÉS ANYS RESIDENT A LES
ILLES BALEARS EN EL CONTEXT DE LA NOVA
FASE DEMOGRÀFICA MULTICULTURAL**

Introducció a l'estudi de la població estrangera de 65 i més anys resident a les Illes Balears en el context de la nova fase demogràfica multicultural

Ferran Dídac Lluch i Dubon

Resum

Les Illes Balears han viscut en el darrer decenni una de les revolucions més radicals experimentades al llarg de tota la seva història. Ha estat una revolució silenciosa però profunda, ràpida i sense punt de retorn. L'arribada de grans contingents de població provinents d'òrigens fins fa poc inexistents o poc nombrosos han determinat que ens trobem davant d'una nova societat: una societat intercultural. Els potentíssims fluxos de migració internacional han modificat en profunditat l'estructura social i han produït canvis en la relació entre sexes, la constitució de moltes parelles mixtes, el rejuveniment poblacional i l'increment de les taxes de natalitat, per esmentar només alguns aspectes demogràfics. La presència de poblacions amb característiques diferents determina l'establiment de noves relacions de competència i complementarietat per accedir al mercat del treball intern, així com un substancial increment de la pressió sobre serveis assistencials bàsics com l'ensenyament i la sanitat, que han hagut d'augmentar equipaments i plantilles per fer front a aquesta allau humana. Tot i així, no hem d'oblidar que la població immigrada no és homogènia, ans al contrari, presenta unes característiques palesament distintes, no solament per les motivacions que determinen la migració, sinó també per les característiques físiques, culturals, religioses, lingüístiques i de tota índole que presenten. Hem generalitzat les conclusions per nacionalitats, tot i que som conscients que els contingents d'una mateixa procedència són, al seu torn, heterogenis. Tot i així, ens resulta útil establir uns patrons generals globalment vàlids a efectes d'establiment de categories. A més de tractar alguns aspectes generals del procés migratori, ens hem centrat en l'estudi de la població estrangera més gran de seixanta-cinc anys resident a l'arxipèlag. Com a font bàsica per redactar aquest article ens hem servit d'un document estadístic bàsic: el padró d'habitants. Hem utilitzat dades de l'INE provisionals per a l'1 de gener de 2010 i dades definitives de l'IBESTAT referides a l'1 de gener de 2009 per a anàlisis amb variables creuades o que baixaven al detall insular o municipal, informació no disponible en les estadístiques publicades per l'organisme estatal. També hem utilitzat altres fonts com l'enquesta nacional d'immigrants de 2007, a més d'alguns materials elaborats per científics social de l'alçada del doctor Pere Salvà. Hem introduït algun comentari descriptiu per evitar la fredor d'una anàlisi purament numèrica que, no obstant això, és la base de les conclusions que hem extret. Finalment, hem de palesar que esperam que aquesta aproximació a l'estudi de la població estrangera més gran de seixanta-cinc anys a les Illes Balears serveixi de punt de partida per a investigacions posteriors.

Resumen

Las islas Baleares han vivido en el último decenio una de las revoluciones más radicales experimentadas a lo largo de toda su historia. Ha sido una revolución silenciosa pero profunda, rápida y sin punto de retorno. La llegada de grandes contingentes de población

provenientes de orígenes hasta hace poco inexistentes o poco numerosos ha determinado que nos encontremos frente a una nueva sociedad: una sociedad intercultural . Los potentísimos flujos de migración internacional han modificado en profundidad la estructura social produciendo cambios en la relación entre sexos, la constitución de muchas parejas mixtas, el rejuvenecimiento poblacional y el incremento de las tasas de natalidad, por citar sólo algunos aspectos demográficos. La presencia de poblaciones con características diferentes determina el establecimiento de nuevas relaciones de competencia y complementariedad para el acceso al mercado de trabajo interno, así como un substancial incremento de la presión sobre servicios asistenciales básicos como la enseñanza y la sanidad, que han tenido que aumentar los equipamientos y las plantillas para hacer frente a este alud humano. A pesar de ello, no debemos olvidar que la población inmigrada no es homogénea, todo lo contrario, presenta unas características marcadamente distintas, no sólo por lo que se refiere a las causas que determinan la migración, sino también por las características físicas, culturales, religiosas, lingüísticas y de toda índole que presentan. Hemos generalizado las conclusiones por nacionalidades, a pesar de que somos conscientes que los contingentes de una misma procedencia son, a su vez, heterogéneos. No obstante, resulta útil establecer unos patrones generales globalmente válidos a efectos del establecimiento de categorías. Además de tratar algunos aspectos generales del proceso migratorio nos hemos centrado en el estudio de la población extranjera residente mayor de sesenta y cinco años en el archipiélago. Como fuente básica para redactar este artículo hemos utilizado un documento estadístico básico: el padrón de habitantes. Hemos utilizado datos del INE provisionales para el 1 de enero de 2010 y datos definitivos del IBESTAT referidos a 1 de enero de 2009 para análisis con variables cruzadas o que descendían hasta el detalle insular o municipal, información no disponible en las estadísticas publicadas por el organismo estatal. También hemos utilizado otras fuentes como la encuesta nacional de inmigrantes de 2007, además de algunos materiales elaborados por científicos sociales del nivel del doctor Pere Salvà. Hemos introducido algún comentario descriptivo para evitar la falta de calidez de un análisis puramente numérico que, a pesar de ello, es la base de las conclusiones que hemos extraído. Finalmente, manifestar que esperamos que esta aproximación al estudio de la población extranjera mayor de sesenta y cinco años en las islas Baleares sirva de punto de partida a investigaciones posteriores.

---

1. La història migratòria de les Illes Balears

1.1. Algunes reflexions prèvies: la importància del marc físic en la història migratòria

La història de la humanitat és una història de migracions. Com a espècie animal, es poden reconstruir les rutes migratòries des dels primers homínids, que hom situa en el continent africà, fins a, progressivament, anar ocupant tota la superfície terrestre dels cinc continents.

L'espècie humana, gràcies a la seva capacitat manipulativa i al desenvolupament cerebral ha aconseguit no solament la colonització i l'expansió en entorns extremadament adversos (àrees properes als pols, deserts àrids tropicals...), sinó que ha sotmès el planeta Terra a una pressió tan gran que ha originat canvis globals que han determinat el fenomen conegut com a canvi climàtic.

Les grans migracions històriques han tingut com a punt de partida les àrees urbanes amb un nivell tecnològic elevat i com a punt de recepció les àrees en què abundaven les matèries primeres, els espais no colonitzats i, en cas d'existir grups humans en aquestes àrees, amb un desenvolupament social, econòmic, organitzatiu, militar i tecnològic menys desenvolupat que les àrees emissores. Les migracions contemporànies, deixant de banda les originades per motius polítics, religiosos o bèl·lics, que tot i que importants solen tenir un caràcter més puntual i de durada relativa, tenen en el nostre entorn una base fonamentalment econòmica. Econòmica i residencial en el cas de Illes Balears, com veurem en analitzar la causalitat dels fluxos migratoris actuals.

Les Illes Balears presenten una llarga i complexa història de migracions. Des dels primers pobladors que arribaren a les Illes amb embarcacions primitives i causaren modificacions substancials al medi ambient insular pel que fa a la distribució i composició de la flora i fauna terrestres, fins als corrents migratoris internacionals actuals, han estat molts i diversos els fluxos i els balanços entre les entrades i les sortides de població de l'arxipèlag.

En aquest punt, pot ser interessant recordar el paper del marc físic de l'arxipèlag per explicar i entendre els moviments de població al llarg de la història. La nostra comunitat autònoma està constituïda per un conjunt d'illes; un arxipèlag de dimensions més aviat modestes. En conjunt, s'assoleixen aproximadament 5.000 quilòmetres quadrats, dels quals 3.620 corresponen a l'illa de Mallorca; 695, a l'illa de Menorca; 572, a l'illa d'Eivissa i 82, a l'illa de Formentera.

A més, hi ha un nombre important d'illots i esculls que tenen una gran importància des d'un punt de vista mediambiental, ja que contenen una gran nombre d'endemismes i constitueixen entorns únics per a determinades espècies animals i vegetals. Per aquest motiu, els illots gaudeixen de la més alta protecció urbanística i ambiental i, en alguns casos, s'han declarat espais naturals protegits i/o s'han inclòs en la xarxa ambiental europea (Xarxa Natura 2000).

La insularitat, la separació del territori continental que l'envolta, per la discontinuïtat física de la mar, confereix al territori una dualitat interessant. D'una banda, aquesta separació genera una sèrie de factors negatius que hom sempre recorda quan parla d'insularitat: increment del cost del transport de persones i mercaderies, dificultat per accedir a determinats serveis especialitzats (exemples ben clars són els serveis sanitaris o educatius),

oportunitats reduïdes per a professionals qualificats.... D'altra banda, la insularitat genera oportunitats clares de negoci. El caràcter mateix d'illa fa que en un territori reduït es disposi d'una gran longitud de costa i aquest és un atractiu innegable per al turisme de sol i platja. Així mateix, la insularitat, aquesta separació respecte del continent, també ofereix un marc psicològic interessant per al turisme, una de les principals fonts de riquesa actuals de l'arxipèlag, que identifica el fet de tractar-se d'una àrea insular amb una sèrie de valors que no trobaria tan fàcilment en una àrea continental: la separació física de l'entorn té un punt de valor afegit en la idea de separació de la vida quotidiana que suposen les vacances; la idea de tranquil·litat i de qualitat ambiental també acompanya la imatge que els turistes tenen dels territoris insulars. Per tant, el fet mateix de tractar-se d'un conjunt insular té una sèrie d'efectes beneficiosos tant per a les migracions estacionals turístiques com per a les migracions residencials i les migracions residencials i/o laborals.

El marc físic del nostre arxipèlag també té gran importància per la ubicació respecte dels territoris i dels països que l'envolten. Les nostres illes ocupen un lloc central dins la conca occidental de la mar Mediterrània. Es troben dins una latitud mitjana i, per tant, presenten estacionalitat. La ubicació en un latitud mitjana origina que hi hagi marcades diferències en la insolació i la durada del dia i de la nit al llarg de l'any. El màxim d'hores de sol i d'insolació es registra durant l'època que envolta el solstici d'estiu (21 de juny) i el mínim d'hores de sol i d'insolació, en el solstici d'hivern (22 de desembre). L'estiu, entre final de juny i final de setembre, no solament és el període de l'any amb més hores de llum natural, sinó que també és l'època en què es registren les temperatures més elevades de l'any. Les temperatures són, tot i així, moderades, i són poc freqüents els episodis de calor per damunt de 35°C i, encara menys, els que superen els 40°C (tot i que tampoc són extraordinaris). Aquest règim, típicament mediterrani, es caracteritza sobretot pel fet que coincideix el període de més calor de l'any amb el més sec. La combinació d'aquests dos factors fa que les Illes gaudeixin a l'estiu del clima perfecte per al turisme de masses que cerca, a més de diversió, el sol, la mar i l'arena (coneguts com les tres *esses*, de l'anglès *sea, sand and sun*). Tot i que no ens interessa fer un estudi exhaustiu del clima, ni prop fer-hi, cal dir que els canvis en la circulació atmosfèrica estacional fan que durant la tardor, l'hivern i la primavera es reculli la majoria de les precipitacions anuals i que els mesos d'hivern, gener i febrer sobretot, registrin el mínim anual d'hores de llum solar i els mínims pel que fa a les temperatures. Això no obstant, el clima hivernal de les Illes, per la latitud en què s'ubiquen i per l'efecte temperador de la mar, presenta unes temperatures suaus, molt més suaus, en tot cas, que les que experimenten alguns països continentals com Alemanya, d'on prové un destacat contingent de migrants residencials. Podem recordar en aquest punt que els primers turistes, de vegades anomenats viatgers, del segle XIX acudien a illes justament durant la tardor i l'hivern, per fugir dels rigors climàtics del nord europeu, i tornaven cap al nord a l'estiu. Aquest flux, molt reduït i elitista, fou substituït a partir dels anys seixanta per un flux de cada vegada més massiu de classes mitjanes i mitjanes baixes: el turisme de platja estival.

Evidentment, aquest canvi fou possible per la interrelació de múltiples causes: l'augment del poder adquisitiu mitjà i la generalització de drets laborals com les vacances pagades, d'una banda, i, d'altra banda, pel desenvolupament de les infraestructures i els serveis per acollir aquest gran contingent estacional. Entre les infraestructures més importants per al desenvolupament turístic destaca la posada en funcionament de les estructures aeroportuàries i l'abaratiment del transport aeri.

La posició de les Illes Balears és ideal respecte dels principals mercats emissors turístics europeus. Així, en temps i, sobretot, en doblers, les Illes Balears es troben més a prop actualment d'Alemanya, Gran Bretanya o altres àrees europees amb aeroport que amb destinacions peninsulars o fins i tot entre les illes. Recentment, el fenomen de les companyies de baix cost ha accentuat aquest procés.

En resum, els factors físics de les Illes (clima, insularitat, ubicació geogràfica...) determinen o, si més no, ajuden a comprendre els fluxos migratoris que s'han produït i que es produeixen actualment.

Deixant de banda les migracions històriques de pobles i civilitzacions que han passat per les Illes (pretalaiòtics, talaiòtics, grecs, púnics, romans, vàndals, musulmans, catalans, anglesos, francesos, espanyols...) i que s'expliquen per la posició estratègica de l'arxipèlag, ens voldríem centrar en una classificació i en la caracterització dels fluxos migratoris més recents que ha experimentat el nostre arxipèlag.

1.2. La periodització de les migracions a les Illes Balears

La història migratòria de les Illes Balears es pot classificar en dos grans períodes. El primer, previ al desenvolupament del turisme de masses, abastaria fins als anys seixanta. En aquest període predominaven els moviments d'emigració dels insulars, sobretot en moments de crisi econòmica, que havien de sortir de l'arxipèlag a la recerca de treball i de més bones condicions de vida. En algun cas, l'emigració, a més d'un caràcter estrictament econòmic, també podia tenir altres motivacions, com ara l'existència de règims polítics autoritaris, la voluntat de fugir del servei militar obligatori o el desig d'aventures, entre d'altres causes. Els fluxos migratoris tenen diverses destinacions, segons el moment històric en què es produeixen. A final del segle XIX i durant els primers decennis del segle XX, molts foren els illencs que anaren «a fer les Amèriques» o al nord d'Àfrica, tot aprofitant la fase de colonialisme europeu. En altres moments del segle XX, les destinacions més habituals foren alguns dels països europeus com ara França, Alemanya o Gran Bretanya.

El passat emigratori és tan palès que pocs són els illencs que no tenen entre els seus ascendents (pares, padrins, repadrins...) algun familiar que no hagués hagut de cercar més bones condicions de vida fora de la seva terra. Molts tornaren i alguns referen la seva vida

lluny de la nostra terra; dels que tornaren, alguns ho feren amb importants rendes mentre que d'altres, la majoria, només obtingué alguns recursos per poder viure a la seva terra amb certa dignitat.

Recordar la nostra història d'emigrants pot facilitar el desenvolupament de sentiments d'empatia envers els immigrants nouvinguts a la nostra terra.

El *boom* turístic iniciat als anys seixanta i continuat durant els setanta suposa l'entrada en una segona fase: la transformació de les Illes de terra d'emigrants a terra d'immigrants.

Predominen, per tant, en aquesta fase els grans moviments d'entrada de població nascuda a altres comunitats autònomes i, inicialment en un grau més petit, de població nascuda a l'estranger.

El desenvolupament del turisme de masses, atret com hem dit per l'arena, el sol i la platja, transforma radicalment el territori. La costa, fins llavors una àrea menystinguda pel baix rendiment agrícola, passa a convertir-se en l'àrea de potencialitat econòmica més gran. Les àrees costaneres, principalment les que disposen de platges d'arena, es convertiran en les àrees de més activitat i rendibilitat econòmica. És el moment del primer *boom* turístic, amb l'ocupació hotelera de primera línia. Creix l'oferta d'allotjament i complementària destinada als turistes i, amb aquesta, s'incrementa espectacularment la construcció i les indústries complementàries. Aquest procés determina la creació d'una gran quantitat de llocs de feina que, en un primer moment, provoca certa migració interna dels municipis interiors cap als costaners, més dinàmics. La població illenca es decanta decididament envers el sector serveis, que ofereix unes condicions salarials i laborals més bones a una població acostumada a treballar de sol a sol i moltes vegades amb poca retribució (a moltes explotacions familiars el sou percebut no era més que una petita assignació setmanal). Aquesta migració interna tanmateix resultà del tot insuficient per atendre la demanda de mà d'obra existent, per la qual cosa una gran quantitat dels llocs de feina creats foren ocupats per mà d'obra peninsular, fet que originà un creixement demogràfic molt important i una modificació en l'estructura de la població molt significativa. De cada cop més, la població nascuda a altres comunitats autònomes anà adquirint una presència més gran.

Les Illes reberen, progressivament, la incorporació de població estrangera. En les primeres fases immigratòries, la presència de població estrangera era estructuralment poc important. Molts immigrants estrangers vingueren a les Illes per motius exclusivament residencials, tot cercant la bellesa del paisatge i les condicions climàtiques i ambientals de les nostres Illes. La colònia estrangera de Deià i Fornalutx dels anys vuitanta i principi dels noranta és un bon exemple d'aquest tipus de població, d'alt nivell formatiu i mitjà i alt poder adquisitiu. Cal dir que, en aquests moments, els estrangers residents a les nostres Illes són majoritàriament provinents dels països europeus, sobretot d'Alemanya i Gran Bretanya. Juntament amb

aquesta colònia, també hi ha, en els municipis turístics, població estrangera d'aquestes nacionalitats que es dedica principalment a treballar en el sector turístic.

Durant els anys noranta es produeixen nous fluxos migratoris d'estrangers provinents de països europeus, alemanys principalment, que s'establiren a les Balears per motius residencials i laborals. L'abaratiment del transport aeri va fer possible que algunes famílies passassin a residir a les Illes mentre mantenien el lloc de treball al seu país d'origen. Aquest flux migratori provocà un important flux de migració acompanyant de professionals i de tècnics que donaren servei, de manera gairebé endògica, a aquest col·lectiu.

Taula 1 | *Població total i població estrangera per CA. Padró 01-01-2010*

	Total	Població estrangera	% Població estrangera
Total	46.951.532	5.708.940	12,16
Andalusia	8.353.843	698.375	8,36
Aragó	1.345.419	172.015	12,79
Astúries (Principat de)	1.084.109	49.149	4,53
Balears (Illes)	1.105.184	241.704	21,87
Canàries	2.114.928	305.661	14,45
Cantàbria	591.886	39.010	6,59
Castella i Lleó	2.555.715	167.597	6,56
Castella - la Manxa	2.095.855	228.290	10,89
Catalunya	7.504.881	1.193.283	15,90
Comunitat Valenciana	5.099.274	884.622	17,35
Extremadura	1.105.481	38.747	3,50
Galícia	2.796.811	109.222	3,91
Madrid (Comunitat de)	6.445.499	1.071.292	16,62
Múrcia (Regió de)	1.460.164	240.605	16,48
Navarra (Comunitat Foral de)	636.038	70.931	11,15
País Basc	2.178.061	139.229	6,39
Rioja (La)	321.780	46.342	14,40

Font: INE. Dades provisionals

A final del segle XX i, sobretot, d'ençà de l'inici del segle XXI, entrem en una nova fase de la història demogràfica de les Illes Balears, que podríem batiar com a multicultural o intercultural. Aquesta nova fase no és exclusiva del nostre arxipèlag, també es produeix en altres països del nostre entorn i a l'Estat espanyol, però a les Illes Balears té, per la potència en què es produeix, un enorme significat. Es produeix un ràpid i inesperat creixement de població procedent de països amb poca o nul·la presència anterior i, en algun cas, es produeix el creixement geomètric d'algun col·lectiu preexistent. Aquesta nova fase migratòria suposa un trasbals, un canvi en profunditat de l'estructura demogràfica de

la societat i un moment de creixement demogràfic global espectacular. Els nous fluxos migratoris aporten enormes contingents de població a les Illes. Aquests contingents porten noves llengües, nous costums, noves tradicions, noves creences... És un moment de canvi, de renovació, en què la convivència i el respecte mutu han de presidir les relacions entre els col·lectius residents i els nousvinguts. El concepte de multiculturalitat s'estén per tot arreu. El canvi demogràfic és evident. El paisatge humà de les Illes canvia. Les poblacions subsaharianes, molt poc representades anteriorment, adquireixen un enorme protagonisme, juntament amb les poblacions provinents d'Amèrica del Sud. El paisatge humà de les Illes es vesteix amb indumentàries que poc abans només podíem veure en els documentals televisius: els sikhs amb els seus turbants i altres elements característics i les dones seguidores de l'Islam amb els vels protectors dels cabells (*hiyab*) i, tot i que no n'he vist cap a les Illes, a l'Estat espanyol, fins i tot, han arribat els famosos burca, que cobreixen totalment el rostre de les dones.

Aprofitam l'avinentesa per indicar que el volum i la rapidesa amb què s'han produït les migracions, juntament amb les grans diferències culturals que existeixen entre les societats emissores i la nostra, han provocat cert debat i confrontació. Alguns símbols religiosos o, si ho preferim, culturals, com el *hiyab* i el burca, col·lideixen o poden col·lidir amb drets fonamentals de la llibertat de la dona. Més enllà dels símbols externs, el que s'ha de fer és aconseguir que tots els immigrants nousvinguts admetin la igualtat entre homes i dones i tots els principis inspiradors de les legislacions europees actuals. El que s'ha d'aconseguir és que tots els immigrants nousvinguts donin les mateixes oportunitats als seus fills i a les seves filles i vegin que l'única aposta de futur viable és la veritable igualtat entre totes les persones, independentment del sexe amb què nasqueren, les seves creences religioses, la seva orientació política o el paper que tinguin en la societat. Quan això s'assoleixi, el debat sobre els símbols externs deixarà de tenir sentit.

La vinguda massiva i ràpida de col·lectius provinents dels cinc continents, pertanyents a diversos grups lingüístics, introdueix nous elements de fricció a la situació de la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears. Malgrat tot, consideram que actualment la situació és més positiva que l'existent quan succeí el primer *boom* migratori important en els anys seixanta i setanta de migrants d'altres comunitats autònomes castellanoparlants. Per començar, la situació política és ben diferent i gaudim d'un marc legislatiu que promou l'ús del català com a llengua de comunicació en un entorn privilegiat: l'escola. Els fills dels immigrants nousvinguts, gràcies a aquesta política d'immersió lingüística, poden sense gaire esforç assolir un bon coneixement lingüístic. És evident que això és més senzill quan es tracta d'immersions primerenques (educació infantil) i que resulta més complicat quan l'escolarització es produeix a edats més avançades. També s'han posat en marxa programes molt interessants (parelles lingüístiques, per exemple) amb nivells elevats d'èxit. En qualsevol cas, gràcies a la tasca lingüística de l'escola i dels professors que hi treballen, la llengua catalana adquireix un nivell de coneixement i ús ben important.

El paisatge urbà ha sofert intenses modificacions. Hom pot apreciar alguns tipus de comerços pocs anys enrere inexistents, entre els quals podem destacar, entre d'altres, els locutoris, els comerços especialitzats en productes i moda típica d'alguns països, els restaurants amb menjars típics de determinats països i l'expansió del comerç xinès. Els locutoris ofereixen serveis a la població nouvinguda, com ara comunicacions telefòniques i d'Internet a preus econòmics, transferències monetàries o la compra de productes provinents d'altres països. Així mateix, recentment s'han produït canvis significatius en el comerç minorista de les ciutats. D'una banda, podem dir que s'han establert nous comerços especialitzats en la distribució de productes alimentaris típics o bé marques específiques de productes ja existents a les Illes (per exemple, marques de cervesa d'un país determinat) per atendre la demanda dels nouvinguts. En el sector alimentari tenen un paper molt important els productes que necessiten un tractament específic per poder consumir-se d'acord amb les creences religioses. Aquí hi trobaríem les carnisseries musulmanes que, a més de no vendre determinats productes de consum habitual a les nostres Illes, com el porc, han de sotmetre els animals a un sacrifici ritual per poder ser consumits (orientació quan són sacrificats, mort per degollació, dessagnat de l'animal...).

Altres sectors comercials també pretenen trobar el seu lloc en un nou segment de consum, quantitativament, molt important. Així, s'han obert alguns comerços especialitzats en moda de dona per atendre uns gusts distints dels estàndard en roba de vestir i bany. Els serveis tampoc no han romàs al marge i també podem trobar perruqueries específiques especialitzades en moda tant femenina com masculina. Així, trobam perruqueries de dones dirigides per subsaharianes que cerquen clientes entre les dones dels seus països. Quant a homes, també trobam situacions similars; és freqüent trobar barberies destinades a poblacions immigrants concretes com les musulmanes i, fins i tot, entre aquestes hi ha barberies específicament destinades a atendre públic d'un país determinat: Marroc, Algèria...

Un altre sector que ha experimentat un *boom* considerable és la venda de productes alimentaris elaborats (patisseries, forns, gelateries...) i els restaurants. El creixement del sector s'explica en gran mesura pel *boom* migratori recent i, per tant, per l'augment del nombre de consumidors potencials d'aquest productes i també per una certa internacionalització i voluntat d'experimentació de nous gusts dels consumidors tradicionals. Així, a final d'aquest primer decenni del segle XXI trobam forns i pastisseries argentines quan aquests tipus d'establiments no existien fa només un quants anys. Quant als restaurants, s'han incrementat enormement els restaurants que preparen menjar casolà autòcton dels països amb més immigrants. Són molt habituals els restaurants que ofereixen menjar colombià, dominicà, subsaharià... Aquests nous restaurants han ampliat l'oferta d'alguns restaurants especialitzats en menjar forà de més llarga tradició com l'italià i el xinès, que també han vist incrementada l'oferta. Recentment, s'ha anat introduint el menjar japonès però, en aquest cas, es tracta més d'una oferta gastronòmica diferencial que una demanda fruit dels nous corrents migratoris.

Volíem dedicar un capítol especial al comerç xinès. La colònia xinesa ha assolit a les Illes Balears, d'acord amb les dades del cens d'1 de gener de 2010, una xifra de 4.285 persones, prou important tot i que percentualment és inferior al 2% de la població estrangera resident a l'arxipèlag. Aquesta població és especialment dinàmica. Inicialment, es dedicà a les nostres Illes, com en altres indrets, al sector de la restauració, però en els darrers quinquennis ha començat una àmplia expansió comercial. En mans xineses trobam gran part dels comerços de venda al detall a baix cost de múltiples productes (les famoses botigues conegudes com a «tot a cent», ja que els primers comerços d'aquests tipus obriren quan encara hi havia la pesseta, durant els anys noranta del segle XX). De la mateixa manera, el primer decenni del segle XXI ha vist el *boom* de les sabateries i la marroquineria (carteres, maletes, bosses, cinturons...) de productes fabricats a la Xina i de baix cost. Més recent és l'expansió dels comerços de roba xinesa. Aquests comerços no pretenen competir amb els productes de qualitat autòctons o europeus, sinó que pretenen assolir quotes de mercat significatives pel baix cost dels productes.

Un altre sector de serveis en què trobam presència xinesa és el de les perruqueries, a partir de la prestació a uns preus significativament més baixos que els que trobam en altres establiments. Entre molts grups d'immigrants trobam certa endogàmia en la prestació de serveis i, així, recentment és fàcil trobar grups de picapedrers, electricistes, lampistes... d'origen xinès que treballen per reformar i posar en funcionament els locals dels seus compatriotes.

Els comerços i els negocis xinesos són fàcils de distingir. En alguns casos, són les lletres daurades o vermelles amb caràcters propis allò que fa que els descobreixin. En altres casos, són els noms estranys per a la nostra mentalitat que els posen, tot i estar traduïts a la nostra llengua. En molts casos, també els caracteritza el desordre aparent i l'acumulació de material que hi ha. El que els interessa no és l'estètica, sinó vendre tants productes com es pugui. Els caracteritza també l'amplitud dels horaris d'obertura, sobretot en caps de setmana, diumenges inclosos, i, de vegades, l'ús del local per menjar, cuinar i, fins i tot, descansar.

1.3. Un flux immigratori internacional ràpid i intens

Aquest flux internacional, provinent de països no europeus, ha tingut dues característiques molt significatives: la rapidesa i la intensitat amb què s'ha produït.

El context econòmic ha contribuït de manera decisiva que això hagi estat així. Les taxes de creixement econòmic i de creació de llocs de feina mai no havien estat tan grans com les registrades durant els primers anys del segle XXI.

L'evolució de la població total és prou significativa: només en deu anys, entre 1996 i 2006, la població de les Illes creix més de 250.000 d'habitants i supera per primer cop la barrera demogràfica del milió d'habitants. Les dades provisionals subministrades per l'INE eleven a més d'1.100.000 els residents a les Illes dia 1 de gener de 2010. Ningú no havia pogut

preveure, ni de bon tros, un creixement similar. Les taxes de creixement registrades per la nostra comunitat han estat any rere any de les més elevades de tot l'Estat, que també ha experimentat un creixement global sorprenent: dels poc més de 40.200.000 habitants i 750.000 residents estrangers l'any 1999 ha passat a prop de 47.000.000 habitants i 5.700.000 residents estrangers.

Els planificadors de serveis i equipaments varen veure que les previsions fetes quedaven clarament superades per la realitat i augmentava enormement la pressió sobre serveis comunitaris bàsics com la sanitat i l'educació.

L'allau d'immigrants, la majoria dels quals són joves en edat fèrtil, determina que la societat experimenti, des d'un punt de vista demogràfic, una sèrie de conseqüències molt clares:

- El primer lloc, el fort creixement demogràfic ja indicat, lluny de tota previsió anterior.
- El rejuveniment de l'estructura demogràfica de la nostra societat. La ràpida aportació d'immigrants joves determina que la mitjana d'edat baixi i, per tant, es pugui parlar de rejuveniment. Això no vol dir, com és lògic, que el col·lectiu de la població de la tercera edat no creixi, ans al contrari, l'acumulació d'efectius més grans de seixanta-cinc anys i el particularment envellit, amb més de vuitanta-cinc anys, continua creixent de manera significativa, amb l'augment de les demandes assistencials que això comporta.
- Un increment de la taxa de fecunditat general i del nombre de naixements. L'arribada massiva de dones en edat fèrtil, portadores, a més, en molts casos, d'un model molt pronatalistes, en què la maternitat té una consideració molt més important entre les dones i en què la fecunditat habitualment es produeix en edats més primerenques, fa que ràpidament creixi la xifra de naixements a les nostres Illes. Així, entre 1998, en què es registraren a les Illes 8.000 naixements, i 2008, en què arribaren a 12.700, s'ha produït un increment de prop del 60% en el nombre de nounats al nostre arxipèlag. Entorn d'un 30% del total són naixements de mares estrangeres, quan uns anys enrere, el 1996, aquesta xifra no assolía ni un 7%. Destaca el nombre de naixements de mare marroquina, mentre que per continent d'origen de les mares estrangeres, la posició capdavantera l'ocupa Amèrica del Sud, no solament per les taxes de fecunditat de les colònies equatorianes, argentines, colombianes i bolivianes, entre d'altres, sinó per l'elevat i ràpid increment d'aquests grups de població.
- L'augment de les parelles mixtes, entre ciutadans amb nacionalitat espanyola i residents provinents de l'estranger i entre residents a les Illes de nacionalitat estrangera. Mentre a mitjan dècada dels noranta el 90% dels enllaços matrimonials tenia els dos membres de nacionalitat estrangera, el 2008 més del 30% dels enllaços tenia algun estranger entre els concelebrants.

Taula 2 | Evolució de la població. Estat espanyol i Illes Balears. 1996-2009

	Total	Illes Balears		Naixements		Defuncions		Creixement vegetatiu		Balanz migratori	
		Total	Estat espanyol	Illes Balears	Estat espanyol	Illes Balears	Estat espanyol	Illes Balears	Estat espanyol	Illes Balears	Estat espanyol
2009	46.745.807	1.095.426									
2008	46.157.822	1.072.844	518.967	12.639	385.954	7.924	133.013	4.715	849.919	37.510	
2007	45.200.737	1.030.650	492.527	11.917	385.361	7.233	107.166	4.684	380.294	25.163	
2006	44.708.964	1.001.062	482.957	11.675	371.478	7.250	111.479	4.425	521.418	14.367	
2005	44.108.530	983.131	466.371	10.925	387.355	7.361	79.016	3.564	828.189	24.344	
2004	43.197.684	955.045	454.591	10.792	371.934	7.050	82.657	3.742	423.567	4.385	
2003	42.717.064	947.361	441.881	10.654	384.828	7.355	57.053	3.299	828.942	27.087	
2002	41.837.894	916.968	418.846	10.420	368.618	7.114	50.228	3.306	674.803	35.503	
2001	41.116.842	878.627	406.380	9.858	360.131	7.020	46.249	2.838	579.810	30.805	
2000	40.499.791	845.630	397.632	9.502	360.391	7.310	37.241	2.192	288.603	22.380	
1999	40.202.160	821.820	380.130	8.848	371.102	7.418	9.028	1.430	344.827	24.107	
1998	39.852.651	796.483	365.193	8.309	360.511	7.079	4.682	1.230	**	**	
1997	**	**	369.035	8.176	349.521	6.962	19.514	1.214	**	**	
1996	39.669.394	760.379	362.626	7.794	351.449	6.789	11.177	1.005	**	**	

** No disponibles o no es poden calcular a partir de les dades de la taula
 Font: INE i elaboració personal

Taula 3 | *Percentatge dels matrimonis segons la nacionalitat dels contraents. Illes Balears. 1996 - 2007*

	Ambdós espanyols	Home espanyol i dona estrangera	Dona espanyola i home estranger	Mateixa nacionalitat estrangera	Diferent nacionalitat estrangera
ILLES BALEARS					
2007	68,81	12,42	9,75	4,65	4,37
2006	70,19	13,32	7,93	4,53	4,03
2005	71,57	12,52	6,90	5,22	3,79
2004	70,00	12,43	7,71	6,15	3,71
2003	72,13	10,76	7,36	6,14	3,61
2002	80,90	8,44	5,08	2,57	3,01
2001	84,25	7,65	4,57	1,89	1,64
2000	88,27	6,12	3,47	1,07	1,07
1999	86,97	6,84	4,13	1,00	1,07
1998	89,10	5,52	3,48	1,02	0,89
1997	89,75	5,1	3,35	0,97	0,83
1996	90,29	4,48	3,71	0,72	0,79
1995	90,88	4,65	2,91	1,00	0,56
1994	91,13	4,53	3,08	0,79	0,48
1993	90,76	5,62	2,35	0,69	0,59
1992	90,99	5,12	2,43	1,09	0,37
1991	91,50	4,49	2,81	0,84	0,36
1990	92,10	4,52	2,39	0,63	0,37
1989	91,64	4,60	2,62	0,65	0,49
1988	92,50	4,45	1,84	0,68	0,53
1987	92,94	3,95	1,81	0,86	0,44
1986	93,47	3,75	1,85	0,70	0,24

Font: Ibestat

Hem d'entendre que uns fluxos migratoris tan intensos són el resultat d'una conjuntura econòmica de fort creixement i dels diferencials en les condicions de vida i serveis a la població que hi ha entre les societats emissores i la nostra societat.

A més de les conseqüències demogràfiques apuntades, un flux migratori tan intens també origina una sèrie d'impactes sobre la nostra societat. Ja hem esmentat la pressió sobre l'ús d'alguns serveis públics com la sanitat i l'educació o un increment de pressió sobre la llengua en una societat certament diglòssica, però també hem d'apuntar valors positius, com l'increment de recursos econòmics a la Seguretat Social (en els moments de màxima

ocupació), l'increment del consum intern i, per tant, del creixement econòmic general o la substitució dels rols que antigament estaven reservats a les dones a la nostra societat, que ha permès que s'alliberin de les tasques assistencials i s'insereixin en el món del treball, tot afavorint la igualtat entre sexes. Com que l'objectiu no és tanmateix analitzar el fenomen migratori general en profunditat, us remetem a les anàlisis sobre migració publicades pel catedràtic en Geografia Humana, doctor Pere Salvà, als capítols de demografia i societat de les memòries del CES (Carbonero, Carretero i Lluch) i a la lectura dels capítols de demografia i immigració dels anuaris econòmics i socials editats per Sa Nostra.

La crisi financera que esclatà el 2008 ha provocat una greu crisi econòmica en la qual ens trobam profundament immersos i això també es reflecteix en les dades migratòries registrades mitjançant les dades padronals de 2009 i 2010, amb un progressiu alentiment del creixement i amb un considerable alentiment del flux migratori internacional. Així, les dades provisionals d'1 de gener de 2010 mostren un creixement inferior a les 10.000 persones a les Illes Balears, de les quals poc més de 4.100 serien immigrants estrangers, mentre que la mitjana de creixement del decenni anterior era proper a les 30.000. Així mateix, aquestes dades fan que per primer cop en molts anys, el creixement vegetatiu superi el balanç migratori com a factor de creixement demogràfic a les nostres Illes.

Taula 4 | *Evolució de la població total i de la població amb nacionalitat estrangera a les Illes Balears i índexs de creixement*

Any cens/padró	Població total	Nacionalitat estrangera	Creixement interanual total	Creixement interanual estrangers	% Pob. Estrangera/ Creixement total	% Increment població	% Increment pob. estrangera
1996	760.379	32.102	***	***	***	***	***
1998	796.483	38.098	36.104	5.996	16,61	4,75	18,68
1999	821.820	45.017	25.337	6.919	27,31	3,18	18,16
2000	845.630	54.729	23.810	9.712	40,79	2,90	21,57
2001	878.627	73.614	32.997	18.885	57,23	3,90	34,51
2002	916.968	99.744	38.341	26.130	68,15	4,36	35,50
2003	947.361	126.505	30.393	26.761	88,05	3,31	26,83
2004	955.045	131.423	7.684	4.918	64,00	0,81	3,89
2005	983.131	156.270	28.086	24.847	88,47	2,94	18,91
2006	1.001.062	167.751	17.931	11.481	64,03	1,82	7,35
2007	1.030.650	190.170	29.588	22.419	75,77	2,96	13,36
2008	1.072.844	222.335	42.194	32.165	76,23	4,09	16,91
2009	1.095.426	237.562	22.582	15.227	67,43	2,10	6,85
2010*	1.105.184	241.704	9.758	4.142	42,45	0,89	1,74

Font: Elaboració personal a partir de les dades de l'INE (www.ine.es) i Ibestat (www.ibestat.cat)

Les dades de l'Estat espanyol mostren no solament la mateixa tendència, sinó que aquest fenomen és encara més obvi. Així, el creixement demogràfic estatal 2010-2009 ha estat de poc més de 200.000 persones, mentre que des del 2000 el creixement anual se situava entre les 500.000 i prop del milió. L'explicació la trobam en el descens del balanç migratori, que mostra que el nombre d'estrangers residents s'ha incrementat en uns 60.000 efectius en el darrer any, una xifra entre sis i dotze vegades més baixa que les registrades en els exercicis anteriors del segle XXI.

En definitiva, el 2010 trobam a les Illes i al conjunt de l'Estat espanyol una societat profundament transformada quantitativament i qualitativament pels forts corrents migratoris internacionals recents. Les Illes han sofert un impacte estructural més gran, com ho demostra la comparació amb altres comunitats autònomes. Així, segons dades padronals de 2010, mentre la població estrangera suposa el 12,16% de la població de l'Estat, a les Illes Balears aquesta proporció assoleix un pes proper al 22% (21,87%), gairebé deu punts per damunt de la mitjana estatal i amb la taxa més alta entre totes les comunitats autònomes. Aquesta migració té un origen majoritàriament laboral, però en el nostre arxipèlag coexisteixen altres factors causals, com tot seguit intentarem posar de relleu. Aquest ha estat un fenomen migratori intensíssim que difícilment mai no es tornarà a repetir i que, ateses les circumstàncies econòmiques actuals, ha experimentat un fre considerable, tot i que els fluxos immigratoris s'han continuat produint encara que amb una intensitat molt més baixa.

1.4. La causalitat dels moviments migratoris: els models de migració

Les Balears, com hem vist en parlar del marc físic, ocupen una cruïlla geogràfica que s'ha convertit en cruïlla de fluxos migratoris. Uns fluxos migratoris que han estat estudiats en profunditat i amb gran perspiciàcia pel doctor Pere Salvà, l'anàlisi del qual, extreta del número 2 de la revista dedicada a la immigració, publicada per la Conselleria d'Afers Socials del Govern de les Illes Balears, reproduïm tot seguit:

«Quant a la immigració d'estrangers, les Illes Balears es poden considerar com un laboratori d'anàlisi per a l'estudi de fenòmens de convergència dual en què conflueixen direccions i característiques distintes. Aquest model migratori dual es pot sintetitzar en un seguit de jocs de dualitats de diferent significat econòmic i social:

- a) Per les direccions dels fluxos immigratoris. Cal distingir dos corrents bàsics: el flux nord-sud i el flux sud-nord, la qual cosa es pot resumir a través de l'expressió de la migració de rics i pobres.
- b) Per les diferents motivacions per migrar. Fluxos immigratoris de motivació residencial i fluxos immigratoris de motivació laboral.

- c) Per la qualificació de les ocupacions en les quals treballen a les Illes. Migració laboral qualificada i migració laboral menys qualificada.
- d) Per la situació legal en la qual es troben els migrants. Migrants regularitzats i migrants no regularitzats o "sense papers". Aquesta situació és clau per a un important segment dels nous immigrants ja que un immigrant "sense papers" o indocumentat és un "mort civil", persones que no són ciutadanes sinó solament usuàries de serveis.
- e) Per la situació enfront de la població resident a les Illes Balears, que es pot sintetitzar a través de les situacions de complementarietat versus competència. Una part significativa del col·lectiu dels migrants representa una situació de complementarietat. Bàsicament és el cas dels migrants de motivació laboral i econòmica del sud que representen un paper de complementarietat, ja que treballen en les ocupacions que els residents rebutgen. L'altra part dels migrants representen una situació de competència. Es tracta de manera generalitzada dels migrants del nord, els procedents de l'Europa industrialitzada, generalment més qualificats, que competeixen en el mateix segment d'ocupacions que la població resident. D'aquesta manera, les Illes Balears s'han convertit en un espai de cruïlla en la qual conflueix una mobilitat humana, en què conviuen immigrants rics i pobres. Són un exemple de la complexa mobilitat humana de la Mediterrània. D'una exclusiva immigració residencial d'europaus de tipus d'oci, descans i retir, arribada des de la dècada dels anys setanta, que conformava un model tipus "nova Florida", s'ha derivat envers un nou model migratori en el qual cada vegada és més important la presència d'immigrants laborals tant d'origen europeu com extraeuropeu, situació que es pot considerar com a manifestació del fenomen tipus "nova Califòrnia". El fenomen de "nova Florida" constitueix un model migratori en el qual domina la motivació residencial no laboral dels migrants. Bàsicament es compon de fluxos de migrants d'edats adultes madures i grans, majoritàriament rendistes i retirats que tenen com a motivació bàsica la recerca d'espais residencials on ubicar les seves residències. El flux dels migrants estrangers de la fase de "nova Florida" s'inicia de manera significativa a partir dels anys setanta. La seva intensificació s'ha de relacionar amb la imatge de les Balears percebuda a través de les visites turístiques, que incideix sobre la decisió d'elegir-les com a lloc de residència per part d'un important col·lectiu de rendistes i retirats, que en una primera fase empraren els habitatges actuals com a habitatges de segona residència. Aquest flux migratori residencial es va intensificant els anys vuitanta i molt especialment a la dècada dels anys noranta. La composició de la immigració estrangera canvia de manera important des de la dècada dels anys noranta. Comença una nova fase migratòria, que denominam "nova Califòrnia", que representa una evolució des de l'anterior model migratori basat en el consum envers un nou model migratori, conseqüència de la conversió de les Illes en un espai d'alt creixement econòmic i d'increment de l'ocupació, d'alt dinamisme en les inversions i d'incidència de les noves tecnologies de les comunicacions. Aquests factors, d'una banda, provoquen una important demanda

d'ocupacions qualificades, tant de tècnics com d'executius i empresaris i, d'altra banda, conformen les Illes Balears com un territori amb importants dèficits de mà d'obra».

Cal dir que en aquest context també entra en escena l'anomenada teoria del sandvitx, exposada en diverses ocasions pel doctor Salvà. Aquesta teoria reflexiona sobre una situació paradoxal que es pot donar i que dificultaria en gran mesura l'accés al món del treball d'una part dels residents «autòctons». A partir de la certesa del baix nivell formatiu de la societat illenca (fruit de plantejaments economicistes i de la facilitat de l'accés al món del treball en moments de bonança econòmica), es planteja un escenari en què la població illenca hauria de competir, en un mercat de cada vegada més exigent i en un procés de contracció, amb dos tipus de treballadors. D'una banda, per damunt, trobaríem els immigrants del nord, de l'est d'Europa i, en mesura més petita, també d'altres procedències, amb una elevada capacitació i titulació professionals, amb un domini més gran d'idiomes i, moltes vegades, amb més ètica laboral. De l'altra, se situaria el flux qualificat per Salvà com a immigrants del sud, amb poca qualificació, però disposats a ocupar qualsevol lloc de treball no qualificat vacant, fins i tot els tradicionalment rebutjats pels illencs. En aquest context, desapareix la complementarietat i, automàticament, operen processos ferotges de competència.

En aquest entorn, caracteritzat per un mercat enormement competitiu, amb la internacionalització dels fluxos laborals i en un context de flexibilització i creixement del mercat laboral, l'única opció vàlida és fomentar l'increment de la capacitació professional dels treballadors i la generalització del coneixement d'idiomes i de les noves tecnologies com l'únic camí per garantir l'èxit laboral i la inserció en el món del treball.

Quan analitzem la població resident de la tercera edat a les Illes haurem de tenir presents aquests models i ens ajudaran a comprendre l'estructura i la distribució de la població analitzada.

1.5. Les causes de migració manifestades pels immigrants (Enquesta nacional d'immigrants INE (2007))

Les raons migratòries, les motivacions que condueixen a decidir i executar el trasllat i la vinguda al nostre arxipèlag havien estat posades en relleu fins fa ben poc pels analistes socials a partir de fonts indirectes i de manera poc menys que intuïtiva. Per això, atesa la importància recent del fenomen migratori, l'Institut Nacional d'Estadística posà en marxa una enquesta adreçada als immigrants per conèixer, com s'exposa en la metodologia de l'enquesta, el procés migratori des dels orígens en el país de naixement fins a l'arribada a l'Estat espanyol, els canvis de residència un cop han arribat, les xarxes que s'estableixen entre els migrants i altres aspectes relacionats amb les decisions i les estratègies que fan que Espanya sigui la destinació seleccionada per establir-s'hi. L'enquesta fou adreçada a

totes les persones de setze anys o més amb origen exterior a l'Estat espanyol i residents en aquest Estat en el moment d'efectuar-se l'enquesta.

Els resultats de l'enquesta es poden consultar a la pàgina de l'INE (www.ine.es) o, amb adaptació a la nostra autonomia, a la de l'Ibestat (www.ibestat.cat).

No farem un repàs sistemàtic de l'Enquesta nacional d'immigrants, sinó que ens centrarem només en l'aspecte indicat: les motivacions que condueixen els ciutadans estrangers a establir-se en el nostre territori. Hem de tenir en compte que aquesta pregunta és de resposta múltiple i això significa que cada immigrant enquestat pot marcar més d'una opció o causa migratòria.

La causa que surt en primer lloc com l'opció majoritàriament assenyalada és la qualitat de vida. És evident que hom, quan decideix migrar, cerca una millora en les condicions de vida que, fins aleshores, havia tingut en el país d'origen. La qualitat de vida és un concepte ambigu però significa, entre d'altres coses, gaudir d'un entorn lliure i segur, disposar d'un medi ambient en bon estat de conservació i accessible, un lloc de residència amb uns bons serveis públics (sanitat, educació...), un nivell adequat de seguretat ciutadana, llibertat de pensament polític i de pràctica religiosa... Totes aquestes condicions les reuneix, sens dubte, la nostra societat. Alguns d'aquests factors també apareixen com a algunes de les opcions triades.

Taula 5 | *Immigrants per motius de trasllat a Espanya*

	Immigrants
Per jubilació	6.728
Per canvi de destinació laboral	13.066
Per manca de lloc de feina	32.340
Cerca un lloc de feina més bo	54.095
Per raons polítiques	4.039
Per raons religioses	142
Per raons formatives o educatives	7.047
Per la qualitat de vida	73.573
Per raons familiars (reagrupament)	50.954
Pel cost de vida	18.319
Pel clima	25.480
Per estada temporal en país de trànsit	2.149
Per altres raons	31.596

Notes: 1. Pregunta de resposta múltiple

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE)

Les motivacions laborals i econòmiques són també, lògicament, arguments bàsics assenyalats en l'enquesta com a motius d'emprendre la migració.

Tot seguit apareix, en una posició ben destacada, el reagrupament familiar. Molts són els immigrants que emprenen la migració individualment i, un cop establerts, intenten dur les seves famílies: marits/mullers, fills i també pares. Aquest cas ens pot interessar en aquest estudi, pel fet que suposa una migració de gent gran que entraria o estaria a punt d'entrar en l'àmbit del nostre estudi.

La valoració del clima surt també com una de les causes de decisió de la migració. Aquest cas, així com també el factor de la jubilació com a causa de la migració, constituïrien un grup de factors que, juntament amb la qualitat global de la vida, explicarien un volum important dels moviments immigratoris i l'establiment de residents provinents dels països del nostre entorn.

Cal incidir en un factor que de cada vegada és més freqüent: l'establiment, temporal o definitiu, per causes educatives i formatives. Aquest factor és més habitual entre les persones amb alt nivell formatiu que decideixen acabar o ampliar els seus estudis universitaris al nostre país. Hem d'anar abandonant la idea preconcebuda del baix nivell formatiu dels immigrants, atès que no es correspon a la realitat, i també hem d'eliminar la càrrega negativa del concepte d'immigrant. La paraula immigrant només significa persona arribada a un lloc en què es fa un estudi des d'una altra entitat territorial. Per tant, des d'un punt de vista demogràfic té una càrrega conceptual neutra. No és així entre una gran part de la població, que confereix a aquesta paraula tot un seguit de qualificatius negatius. Cal dir que, a més, ateses les circumstàncies de profunda crisi econòmica i les dificultats per accedir al món del treball, ens trobam en un moment especialment crític pel que fa a les relacions entre la població amb nacionalitat espanyola i amb nacionalitat estrangera. És fàcil que es produeixin tensions i conflictes que acaben en manifestacions i posicions xenòfobes o racistes, del tot injustificades.

Finalment, cal indicar que l'enquesta recull també motivacions de llibertat de pensament i consciència. Així, adquireix una certa importància la causalitat de migració per motius polítics i, en una proporció molt més petita, gairebé residual, la de caràcter religiós. Possiblement, en algun cas, poden sustentar la determinació del fet migratori. Gràcies al llarg període de democràcia a l'Estat, molts ja no són conscient del que significa viure privats del dret d'opinió i d'intervenció en la vida política, però molts immigrants viuen en dictadures molt dures en què els estats, a més de la privació de drets polítics bàsics, poden operar amb gran impunitat i deixar en total inseguretat jurídica els afectats. Pel que fa a motius religiosos, tot i tenint en compte que són esmentats com a causa migratòria en una reduïdíssima proporció en les enquestes, podem trobar tant immigracions per poder dur a terme cultes prohibits en els territoris de provenença com, en l'altre extrem, migracions que fugen de territoris en què la religió s'ha radicalitzat i ha eliminat llibertats públiques, fet que ha causat la fugida de part de la població. (vegeu la taula 5)

El resultat final per a les Illes Balears és que han sumat prou factors d'atracció per esdevenir la comunitat autònoma amb un pes més gran d'estrangers residents de l'Estat espanyol.

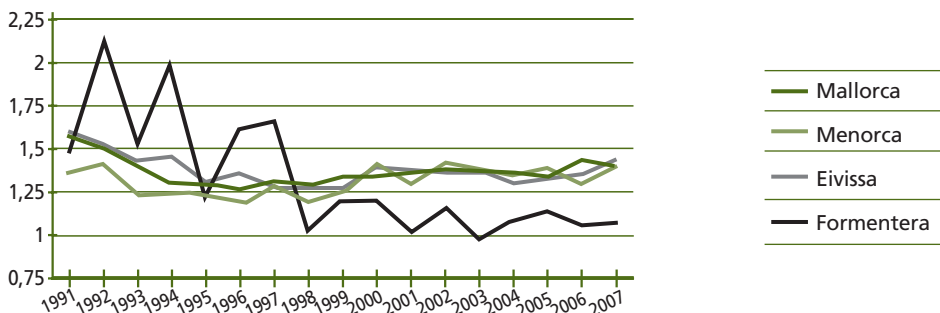
2. La població estrangera de més de seixanta-cinc anys a les Illes Balears

2.1. Algunes consideracions generals sobre l'envelliment a les Illes Balears

La població illenca, com la població mundial i la dels països desenvolupats en particular, experimenta un procés conegut com a envelliment de la població. Aquest procés, d'escala global i difícilment reversible, és conseqüència de l'increment de l'esperança de vida, d'una banda, i de la reducció de les taxes de fecunditat total de les dones, de l'altra.

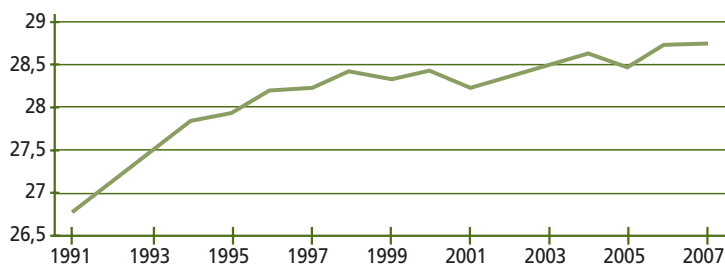
L'estructura demogràfica del nostre arxipèlag també participa d'aquestes característiques. Així, pel que fa a la reducció de la fecunditat de les dones residents al nostre arxipèlag, cal dir que, des dels anys setanta, la taxa ha anat baixant de manera força destacable. Així, mentre l'any 1975 la mitjana de fills per dona se situava prop dels 3 fills (2,84), el 1980 és el darrer any en què se superà la taxa de reemplaçament i es va assolir la xifra de 2,187 fills per dona. De llavors ençà, s'inicià un progressiu descens de la taxa que assoleix els mínims a mitjan dècada dels noranta (1,273 el 1996). A partir d'aquest mínim i fruit dels nous fluxos immigratoris de poblacions amb models reproductius més fecunds i un gran nombre d'efectius en edat fèrtil, la taxa puja i s'assoleix, segons les darreres dades de què disposem del 2008, una taxa d'1,467. Hem d'esperar certament que, a curt termini, fruit de l'aturada massiva dels fluxos migratoris i del control de la fecunditat en un entorn de crisi econòmica, la taxa de fecunditat total experimenti un altre cop un nou descens.

Gràfic 1 | Evolució del nombre mitjà de fills per dona, per illes. 1991-2007

Aquest comportament reproductiu es relaciona amb certs factors generals, com el nou rol de la dona en la societat, que retarda l'edat de tenir el primer fill (i moltes vegades únic) per uns processos formatius de cada vegada més llargs i la consolidació d'una situació estable de cada vegada a edat més avançada (feina estable, accés a l'habitatge...). Actualment, l'edat mitjana de tenir el primer fill se situa aproximadament entorn dels trenta anys. Així mateix, el comportament poc pronatalista en què vivim és conseqüència dels nous valors que trobam a la societat, entre els quals podem indicar, entre d'altres aspectes, les elevades expectatives per als nostres fills, fet que suposa una elevada inversió en temps i doblers per unitat i també el desig de gaudir del temps lliure i les pròpies aficions.

Gràfic 2 | *Edat mitjana de la mare en tenir el primer fill. 1991-2007. Illes Balears*

Font: Ibestat

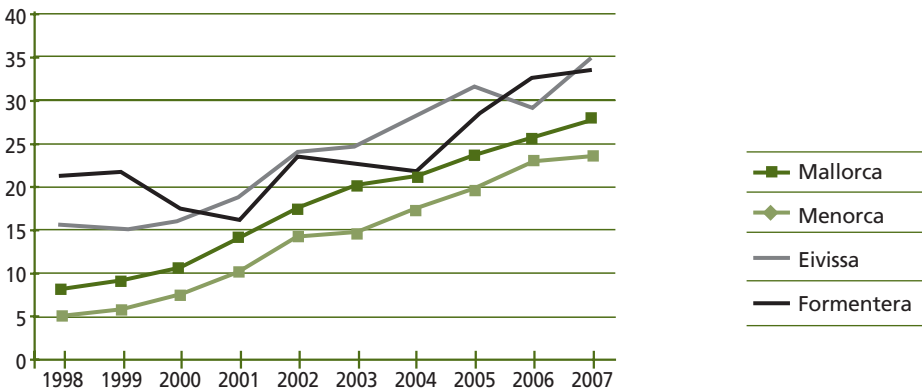
Pel que fa a l'esperança de vida, tothom sap que els anys que hom pot esperar viure han augmentat, de mitjana, considerablement al llarg del segle XX. Les millores en l'educació, les infraestructures de sanejament (xarxes de clavegueram i aigua potable), la generalització de la higiene personal, la construcció d'habitatges més bons, els avenços científics i tècnics aplicats a la salut, la millora en l'alimentació... han fet que, de cada vegada, l'esperança de vida s'apropi més al límit de la longevitat humana. L'espècie humana, com la resta d'espècies animals, té uns límits biològics no exactament establerts que podem situar, si fa no fa, sobre els cent anys, per posar-hi una xifra rodona. És cert que hi ha persones que superen aquesta barrera, però estadísticament són molt poques. Així, l'esperança de vida en néixer se situaria a les Illes Balears, segons dades de l'INE de l'any 2008, en 81,2 anys, amb una clara asimetria entre sexes. L'esperança de vida de les dones assoleix unes taxes superiors, de prop de 84 anys, i la dels homes se situaria en 78,4 anys. L'increment en l'esperança de vida és bastant significatiu i entre l'any 1991 i el 2008 ha estat de 5,2 anys de mitjana; sis anys per als homes i quatre anys per a les dones.

Les diferències quant a l'esperança de vida entre sexes semblen conseqüència de dos grups de factors: d'una banda, factors biològics, que afavoririen l'esperança de vida de les

dones, i, de l'altra, factors socials, que introduirien elements més negatius en l'esperança de vida dels homes (taxes més altes d'accidents de vehicles de motor, més comportaments i pràctiques de risc, taxes de drogoaddicció més elevades...).

Quina és la perspectiva de futur? Atès l'avenç dels progressos tècnics i científics, és possible que l'esperança de vida encara pugui més en el futur, però segurament aquest increment serà més lent a mesura que ens acostem al límit biològic. Així mateix, hi ha certs factors, com els hàbits de vida i l'alimentació, que també poden incidir molt negativament en l'esperança de vida. D'una banda, tot i l'enduriment de les legislacions de venda i consum, un elevat percentatge de dones han adquirit l'hàbit del consum de tabac, cosa que pot incidir en una incidència més alta de malalties cardiorespiratòries en els propers decennis i, així mateix, la modificació en l'alimentació fa que la població presenti problemes de sobrepès i excessiu consum de greixos, cosa que, unida a la vida urbana sedentària, potencia el risc de patir malalties i escurçar la vida dels qui no vetllin per la seva salut. Alguns metges especialistes en nutrició han resumit la situació actual tot dient que, per primer cop, l'esperança de vida dels fills podria ser inferior a la dels pares si no hi posen algun tipus de remei.

Gràfic 2A | *Evolució del percentatge de nascuts de mares de nacionalitat estrangera per illes. 1998-2007*

Font: Ibestat

Els recents fluxos migratoris internacionals de tipus bàsicament laboral han atret un gran contingent de població adulta jove. El resultat ha estat obvi a les Balears: d'una banda, s'ha produït el rejuveniment immediat de la població i, a curt termini, per efecte de la fecunditat del grup nouvingut (recordem la important aportació de les mares immigrants al total dels naixements que es registren actualment), s'incrementa i accentua aquest procés en acumular més població nounada.

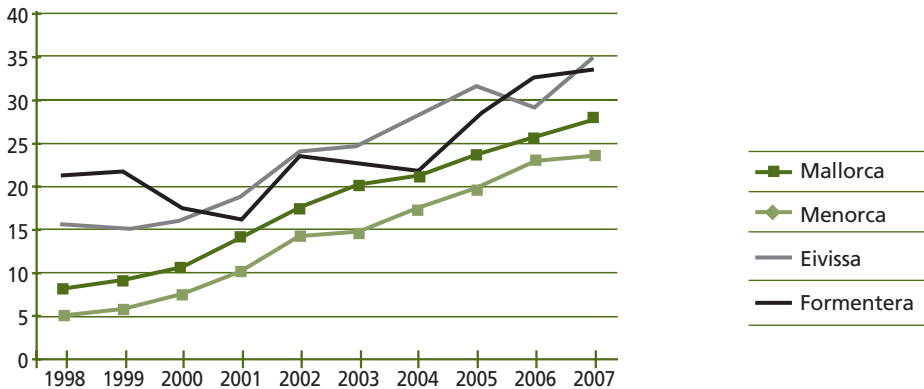
Sigui com sigui, malgrat que ens trobam en una situació de gran creixement demogràfic en les capes d'edat mitjanes i d'aportacions importants en els grups de nounats, cosa que determina un rejuveniment global i estadístic de la població del nostre arxipèlag, és evident que continua, pels processos d'envelliment descrits i per l'arribada a l'edat de jubilació de contingents cada cop més extensos, un creixement quantitatiu evident dels grups de més edat de la nostra societat. Així, de les poc més de 125.000 persones de seixanta-cinc anys o més que hi havia a les Illes Balears el 2000, s'ha passat a les més de 154.000 l'any 2010 (dades provisionals). Aquest increment suposa un augment superior al 23% d'aquest col·lectiu. Més important és, encara, l'augment de la població sobreenvellida, la que té vuitanta-cinc anys o més, que en el mateix període passa dels 13.600 efectius a una xifra propera als 20.000 (19.640, per ser exactes), amb un espectacular increment percentual del 44%. Aquesta important acumulació d'efectius en els grups superiors de la piràmide demogràfica suposa un increment significatiu en la demanda de serveis, equipaments i prestacions específiques. Aquest procés, lluny d'aturar-se, s'intensificarà en el futur.

Per acabar, cal comentar només que, a mesura que avançam en la piràmide demogràfica, es produeix una progressiu increment percentual de la població femenina. Aquest fenomen és especialment palès en els grups de més edat i es coneix amb el nom de feminització de la vellesa. Així, de les 19.640 persones de vuitanta-cinc anys o més l'any 2010 a les nostres Illes, 6.304 són homes, mentre que de dones n'hi ha 13.336, és a dir, gairebé el 68% de la població d'aquest grup d'edat.

Si analitzam la taxa d'envelliment de la població de l'arxipèlag respecte de les altres autonomies, (vegeu taula 6) veurem que la taxa de les Balears és sensiblement inferior a la mitjana de l'Estat (13,97 enfront del 16,89 de mitjana). En realitat, només les Illes Canàries (13,43) i Múrcia (13,78) presenten uns índexs d'envelliment més baixos. Contràriament, Castella i Lleó, Galícia i Astúries presenten unes estructures demogràfiques significativament envellides, ja que superen el 22% de població de més de seixanta-cinc anys o, el que és el mateix, un poc més d'una de cada cinc persones d'aquestes regions es troba en el grup anomenat de la tercera edat. La caracterització de les regions més joves i les més velles de l'Estat és clara. D'una banda, trobam àrees costaneres i dinàmiques, en què el turisme i la construcció han estat factors bàsics de dinamització econòmica. La forta dinàmica econòmica ha provocat l'arribada d'importantíssims contingents tant d'altres comunitats autònomes de l'Estat espanyol com de l'estranger i, recentment, han experimentat amb intensitat els nous corrents migratoris laborals internacionals. L'arribada de població jove ha determinat un dinamisme demogràfic intern que ha reforçat el procés de rejuveniment immigratori. Aquestes zones, a més, per les seves característiques climàtiques, socials i ambientals, han afavorit la instal·lació d'immigrants residencials i han dinamitzat encara més l'activitat econòmica de les àrees receptores. Les comunitats amb una taxa d'envelliment més alta presenten models gairebé oposats a l'anterior. Es tracta de comunitats amb una llarga història d'emigració i, per tant, amb pèrdua de potencial

fecund. Aquesta pèrdua de població jove, per la manca d'un dinamisme econòmic suficient per absorbir la població existent, ha produït un procés de declivi demogràfic intern que es reflecteix, fins i tot, en creixements vegetatius negatius (hi ha més defuncions que naixements) i volums de població molt estacionaris i, fins i tot, en recessió.

Gràfic 3 | *Evolució del percentatge de nascuts de mares de nacionalitat estrangera per illes. 1998-2007*

Font: Ibestat

2.2. La població estrangera: una estructura demogràfica molt més jove que l'estructura de la població de nacionalitat espanyola

Hem parlat del ràpid i potent creixement de la població estrangera a les Illes Balears i a l'Estat espanyol. Aquest flux de població tan potent, de població jove, productiva i fecunda, determina que les taxes d'envelliment de la població per nacionalitat siguin molt diferents o, dit d'una altra manera, l'anàlisi de les taxes d'envelliment palesa la intensitat i la joventut dels fluxos produïts.

Segons dades provisionals del padró de 2010, hi ha a l'Estat espanyol un 16,89% de la població amb seixanta-cinc anys o més, és a dir, 7.929.269 persones de les 46.951.532 empadronades. La diferència, analitzant els contingents demogràfics quant a nacionalitat, és més que evident. Aquí, la taxa d'envelliment de la població espanyola puja fins al 18,48%, mentre que quan analitzam la mateixa taxa per a la població de nacionalitat estrangera aquest percentatge baixa fins al 5,4%. Des d'un punt de vista estructural, els 308.027 estrangers de seixanta-cinc anys o més són una petita fracció dels més de 5.700.000 de residents de l'Estat espanyol.

Taula 6 | Població total i més gran de 65 per nacionalitat i comunitat autònoma de residència

	Població Total					Espanyols				
	Total	65 anys o més	% > 65 anys / Total població	% > 65 / Població 65 anys estat	Total	Pes CA	65 anys o més	% > 65 anys / Total	% > 65 espanyols / Població 65 anys estat	
Total Espanya	46.951.532	7.929.269	16,89	100,00	41.242.592	100,00	7.621.242	18,48	100,00	
Andalusia	8.353.843	1.250.622	14,97	15,77	7.655.468	18,56	1.187.714	15,51	15,58	
Aragó	1.345.419	266.045	19,77	3,36	1.173.404	2,85	263.755	22,48	3,46	
Astúries	1.084.109	238.981	22,04	3,01	1.034.960	2,51	237.612	22,96	3,12	
Illes Balears	1.105.184	154.402	13,97	1,95	863.480	2,09	134.556	15,58	1,77	
Canàries	2.114.928	283.994	13,43	3,58	1.809.267	4,39	248.021	13,71	3,25	
Cantàbria	591.886	109.565	18,51	1,38	552.876	1,34	108.678	19,66	1,43	
Castella i Lleó	2.555.715	578.069	22,62	7,29	2.388.118	5,79	575.271	24,09	7,55	
Castella – la Manxa	2.095.855	368.640	17,59	4,65	1.867.565	4,53	365.994	19,60	4,80	
Catalunya	7.504.881	1.238.868	16,51	15,62	6.311.598	15,30	1.208.716	19,15	15,86	
Comunitat Valenciana	5.099.274	855.717	16,78	10,79	4.214.652	10,22	749.111	17,77	9,83	
Extremadura	1.105.481	211.985	19,18	2,67	1.066.734	2,59	210.753	19,76	2,77	
Galícia	2.796.811	619.697	22,16	7,82	2.687.589	6,52	615.144	22,89	8,07	
Madrid	6.445.499	947.726	14,70	11,95	5.374.207	13,03	926.840	17,25	12,16	
Múrcia	1.460.164	201.210	13,78	2,54	1.219.559	2,96	190.282	15,60	2,50	
Navarra	636.038	110.554	17,38	1,39	565.107	1,37	109.509	19,38	1,44	
País Basc	2.178.061	417.694	19,18	5,27	2.038.832	4,94	415.234	20,37	5,45	
La Rioja	321.780	58.779	18,27	0,74	275.438	0,67	58.167	21,12	0,76	

	Estrangers				
	Total	Pes CA	65 anys o més	% > 65 anys /Total	% > 65 estrangers/ Població total 65 anys estat estrangers
Total Espanya	5.708.940	100,00	308.027	5,40	100,00
Andalusia	698.375	12,23	62.908	9,01	20,42
Aragó	172.015	3,01	2.290	1,33	0,74
Astúries	49.149	0,86	1.369	2,79	0,44
Illes Balears	241.704	4,23	19.846	8,21	6,44
Canàries	305.661	5,35	35.973	11,77	11,68
Cantàbria	39.010	0,68	887	2,27	0,29
Castella i Lleó	167.597	2,94	2.798	1,67	0,91
Castella – la Manxa	228.290	4,00	2.646	1,16	0,86
Catalunya	1.193.283	20,90	30.152	2,53	9,79
Comunitat Valenciana	884.622	15,50	106.606	12,05	34,61
Extremadura	38.747	0,68	1.232	3,18	0,40
Galícia	109.222	1,91	4.553	4,17	1,48
Madrid	1.071.292	18,77	20.886	1,95	6,78
Múrcia	240.605	4,21	10.928	4,54	3,55
Navarra	70.931	1,24	1.045	1,47	0,34
País Basc	139.229	2,44	2.460	1,77	0,80
La Rioja	46.342	0,81	612	1,32	0,20

Font: INE

Les Illes Balears presenten una mateixa tendència però amb uns indicadors que han de ser matissats. En primer lloc, la taxa d'envelliment és inferior a la mitjana estatal; de fet, és de les més baixes de l'Estat (13,97%). Contràriament, pel que fa a l'índex d'envelliment de la població estrangera, la xifra és superior a la mitjana estatal (assoleix un valor de 8,21%) i se situa com la quarta més alta després de les taxes de la Comunitat Valenciana (12,05), les Illes Canàries (11,77) i Andalusia (9,01), molt per damunt d'altres comunitats que no arriben al 2%. De fet, podem arribar a una conclusió ben clara: l'índex d'envelliment de la població estrangera pot ser utilitzat com a indicador feaent de la tipologia migratòria d'una àrea d'estudi. Coincideix de manera molt clara l'índex d'envelliment d'una zona i l'existència a aquella àrea de colònies estrangeres de països europeus que s'hi han instal·lat per motius residencials, tot cercant unes condicions de vida més bones que les que troben als seus països d'origen.

Baixant d'escala geogràfica, podem analitzar què succeeix a l'àmbit insular. Hem recorregut a les dades de l'IBESTAT que, en aquest cas, són del cens de 2009, el darrer amb dades oficials definitives. L'índex d'envelliment total per illa fluctua entre el més baix, del 10,82%, de l'illa d'Eivissa, i el màxim, que s'assoleix a l'illa de Mallorca, amb un 14,15%. Formentera, amb un 12,81%, i Menorca, amb el 13,71%, se situarien en les posicions intermèdies. La mitjana de l'arxipèlag se situaria en el 13,71%. Si l'anàlisi es fa amb les taxes calculades sobre població de nacionalitat espanyola, les taxes, més elevades en aquest cas, fluctuarien entre el 12,40% de Formentera i el 15,94% de Mallorca. Les taxes d'envelliment calculades sobre la població estrangera mostren un valors significativament més baixos. De fet, la taxa d'envelliment de la població de nacionalitat estrangera a les Illes és la meitat de la taxa d'envelliment de la població de nacionalitat espanyola. Hi ha, així mateix, una dispersió més gran entre les taxes d'envelliment de la població estrangera entre illes. Així, el mínim és assolit a l'illa d'Eivissa, amb un 6,29%, mentre que el màxim, més del doble de l'anterior, el trobam a Formentera, amb un 13,73%. Menorca, amb un 10,72%, i Mallorca, amb un 7,6%, molt proper al 7,7% de mitjana de l'arxipèlag, conformen la resta de taxes insulars. Aquests indicadors mostrarien una vocació residencial més gran a l'illa de Formentera i a Menorca.

2.3. Alguns col·lectius estrangers europeus presenten taxes d'envelliment molt elevades

No ens podem quedar com a única idea de la població estrangera resident a les Illes que es tracta d'una població jove. Això és una veritat estadística però, com a generalització social, oculta una gran diferència entre les poblacions estrangeres residents en el nostre territori.

Hi ha un conjunt molt important de població resident que presenta unes taxes d'envelliment palesament superiors no solament a la mitjana d'envelliment de la societat illenca (13,97% segons padró provisional de 2010) sinó també a la mitjana dels residents amb nacionalitat espanyola (15,58%).

En total, catorze nacionalitats presenten unes taxes d'envelliment destacables. Entre aquests països, en trobam alguns que tenen una població absoluta resident tan escassa que és difícil treure'n qualsevol conclusió, en aquest sentit. Serien els casos de Xipre (dos residents i 100% de taxa d'envelliment), Iran (72 residents i un 22,22%), Indonèsia (17 residents i 17,65%), Liechtenstein i Angola (ambdós amb sis residents i un 16,67%). Contràriament, entre els residents estrangers de països amb elevades taxes d'envelliment, trobam alguns dels països amb un nombre més gran de residents a les Illes. Tots els països que presenten elevades taxes d'envelliment són països europeus, als quals també cal afegir-hi els Estats Units d'Amèrica. Tots presenten unes característiques similars. Es tractaria de països dels nostre entorn socioeconòmic, que formen part de l'anomenat flux nord-sud i amb motivacions de migració que podem recolzar tant en el model de nova Califòrnia com, especialment, en el de nova Florida.

Taula 7 | *Pes de la població de 65 o més anys sobre el total de la població. Total espanyols, total estrangers i països UE*

Ambdós sexes	Dades provisionals padró 1 de gener de 2010					
	TOTAL ESPAÑA			BALEARS (ILLES)		
	Total	65 anys o més	Total	Total	65 anys o més	Total
TOTAL	46.951.532	7.929.269	16,89	1.105.184	154.402	13,97
ESPANYOLS	41.242.592	7.621.242	18,48	863.480	134.556	15,58
ESTRANGERS	5.708.940	308.027	5,40	241.704	19.846	8,21
EUROPA	2.572.894	257.427	10,01	132.414	17.886	13,51
UNIÓ EUROPEA	2.346.515	240.609	10,25	126.698	17.268	13,63
Alemanya	195.579	55.996	28,63	35.934	8.180	22,76
Àustria	10.927	1.933	17,69	1.505	201	13,36
Bèlgica	36.087	9.500	26,33	1.813	352	19,42
Bulgària	169.195	2.073	1,23	9.082	161	1,77
Xipre	198	7	3,54	2	2	100,00
Dinamarca	13.141	3.813	29,02	762	149	19,55
Eslovènia	1.277	15	1,17	105	0	0,00
Estònia	1.490	21	1,41	103	1	0,97
Finlàndia	12.453	4.305	34,57	353	58	16,43
França	123.681	15.679	12,68	8.602	1.522	17,69
Grècia	4.761	218	4,58	252	9	3,57
Hongria	8.432	152	1,80	511	11	2,15
Irlanda	17.552	2.606	14,85	729	57	7,82
Itàlia	183.999	12.737	6,92	16.766	1.034	6,17

Letònia	3.426	44	1,28	103	2	1,94
Lituània	22.252	168	0,75	242	1	0,41
Luxemburg	672	177	26,34	53	9	16,98
Malta	232	20	8,62	12	0	0,00
Països Baixos	53.919	10.932	20,27	3.174	409	12,89
Polònia	86.199	813	0,94	4.175	29	0,69
Portugal	142.299	6.178	4,34	2.746	76	2,77
Regne Unit	387.226	100.458	25,94	23.433	4.648	19,84
República Txeca	9.155	106	1,16	982	8	0,81
República Eslovaca	8.123	66	0,81	745	2	0,27
Romania	829.715	5.697	0,69	12.581	96	0,76
Suècia	24.525	6.895	28,11	1.933	251	12,98

Font: INE

Ja hem indicat, en analitzar el marc físic de l'arxipèlag, alguns factors que fan desitjable la instal·lació de població del nord a les nostres illes, juntament amb altres factors d'organització de la nostra societat. El clima, el paisatge, l'entorn natural, l'aïllament relatiu de l'exterior, la facilitat de desplaçar-se en temps i en cost als països de provenença, l'existència de serveis sanitaris d'elevada qualitat, l'oferta cultural i d'esbarjo, juntament amb la presència de professionals dels països emissors que els poden atendre i servir en cas de necessitat, entre d'altres, determinen la importància dels fluxos migratoris residencials de població estrangera a les nostres illes.

Els països que més participen en aquest corrent migratori, al qual, a més, s'hi suma població resident que s'instal·la anys enrere i que ha anat envellint, són els que tenen unes colònies més nombroses entre les poblacions residents amb nacionalitat estrangera.

Així, Suïssa és el país que té una proporció més gran de residents de seixanta-cinc anys o més; gairebé un de cada tres entra dins aquesta categoria. Alemanya és el país que apareix a continuació en el rànquing de nacionalitats residents amb una taxa d'envelliment més elevada. El cas alemany és especialment important atès, no ho hem d'oblidar, que la colònia alemanya és la més nombrosa entre els col·lectius residents estrangers a les nostres illes. Així, dels 35.934 alemanys residents segons dades de 2010, prop de 8.200 tenen seixanta-cinc anys o més, amb la qual cosa assoleixen una taxa d'envelliment del 22,22%. El Regne Unit, Dinamarca i Bèlgica presenten, al seu torn, una taxa d'envelliment superior al 19%, mentre que França supera el 17%, un punt per damunt d'altres països, com Luxemburg i els Estats Units. Després d'Alemanya, per volum de la colònia resident i amb una taxa elevada d'envelliment, se situarien els residents del Regne Unit (4.648 persones de seixanta-cinc anys o més) i França (1.522).

2.4. Contràriament, altres col·lectius estrangers tenen taxes d'envelliment molt baixes

Hi ha trenta-set països (d'Àsia, d'Àfrica i d'Amèrica) que tenen població resident a l'arxipèlag que no tenen cap component amb seixanta-cinc anys o més i solament són un exemple del que succeeix, encara que no en una mesura tan accentuada, entre d'altres col·lectius. La majoria dels països que tenen aquestes taxes d'envelliment tan baixes són provinents d'Amèrica del Sud, que presenta una taxa mitjana d'envelliment inferior al 2%, ja que dels 58.347 residents només 1.162 assoleixen els estrats d'edat més elevats i, sobretot, Àfrica, que presenta una taxa conjunta baixíssima del 0,76%, a partir del que suposen 272 residents de seixanta-cinc anys o més sobre un total de 35.725 persones.

Aquests col·lectius tan nombrosos, amb unes taxes d'envelliment tan baixes, determinen que l'anàlisi col·lectiva de l'envelliment per nacionalitat ens fes afirmar uns apartats enrere que la població estrangera és més jove que la de nacionalitat espanyola. És necessari, en tot cas, recordar que la població estrangera no constitueix un grup monolític, ans al contrari, presenta unes característiques molt diverses, començant per la composició etària. Els diferencien les llengües de comunicació, les tradicions, la cultura, la religió... Mai en tota la història de la nostra societat, i en tan poc temps, han coexistit poblacions tan diverses i divergents, en alguns aspectes. Les institucions han de treballar per potenciar el respecte mutu i intentar substituir alguns elements de la cultura i la tradició antidemocràtics i/o no acceptats en el món occidental actual. La discriminació de la dona, en qualsevol de les formes que pugui assolir, com l'ablació del clítoris, la poligàmia, l'obligació de no mostrar-se en públic o ocultar determinades parts del cos de forma no voluntària, la prohibició o el desestímul de continuar estudis secundaris o superiors... són alguns dels elements que s'han d'eradicar, com també els extremismes de tots tipus, en especial les lectures perverses dels textos religiosos sagrats. Així mateix, s'ha de treballar per evitar els conflictes racistes i xenòfobs que poden esclatar entre alguns grups d'espanyols i estrangers o entre estrangers amb distints orígens o aparences físiques. L'escola, amb els plans d'acolliment lingüístic i altres mesures exposades per Vidaña (2008), o els mitjans de comunicació, amb programes com *Karakia* que ens mostren els col·lectius nouvinguts a través de les seves cultures, són accions importants amb vista a afavorir la valorització i la integració d'aquests col·lectius. La multiculturalitat és una oportunitat, una troballa de cultures i persones en unes coordenades espacials i temporals que poden i han de servir per enriquir i enfortir el conjunt de la nostra societat.

Taula 8 | Població estrangera resident i proporció de població de 65 o més anys de països no europeus, per àrees i països amb més de 1.000 residents

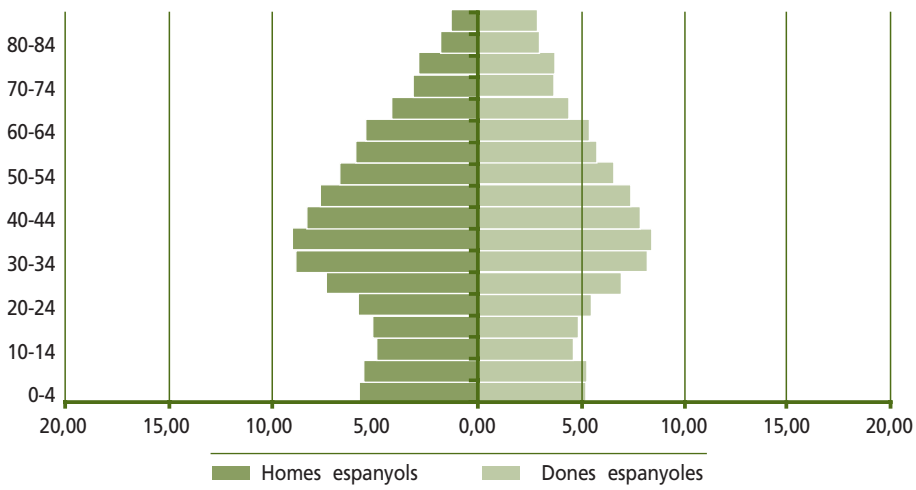
Lloc	Ràtio homes / dones			Ambdós sexes			Homes			Dones		
	Ràtio homes / dones	Total	% 65 anys o més	Total	% 65 o més / Total	Total	65 anys o més	% 65 o més / Total	Total	65 anys o més	% 65 o més / Total	
ÀFRICA	1,80	35.725	272	0,76	0,66	22.963	151	0,66	12.762	121	0,95	
Marroc	1,55	23.815	197	0,83	0,75	14.484	108	0,75	9.331	89	0,95	
Senegal	3,37	3.787	12	0,32	0,41	2.921	12	0,41	866	0	0,00	
Nigèria	1,68	3.325	4	0,12	0,00	2.085	0	0,00	1.240	4	0,32	
Algèria	1,96	1.132	28	2,47	2,13	750	16	2,13	382	12	3,14	
Mali	6,72	1.127	0	0,00	0,00	981	0	0,00	146	0	0,00	
Resta Àfrica	2,19	2539	31	1,22	0,86	1742	15	0,86	797	16	2,01	
AMÈRICA	0,87	64.763	1.513	2,34	1,71	30.066	514	1,71	34.697	999	2,88	
AMÈRICA CENTRAL I CARIB	0,71	4.907	165	3,36	2,87	2.036	38	1,87	2.871	127	4,42	
Cuba	0,77	2.231	114	5,11	2,79	968	27	2,79	1.263	87	6,89	
República Dominicana	0,71	2.036	43	2,11	0,94	848	8	0,94	1.188	35	2,95	
Resta Amèrica Central i Carib	0,52	640	8	1,25	1,36	220	3	1,36	420	5	1,19	
AMÈRICA DEL NORD	0,83	1.509	186	12,33	14,74	685	101	14,74	824	85	10,32	
AMÈRICA DEL SUD	0,88	58.347	1.162	1,99	1,37	27.345	375	1,37	31.002	787	2,54	
Argentina	1,04	10.872	469	4,31	3,10	5.542	172	3,10	5.330	297	5,57	
Bolivia	0,82	7.008	19	0,27	0,16	3.161	5	0,16	3.847	14	0,36	
Brasil	0,61	4.154	36	0,87	0,38	1.567	6	0,38	2.587	30	1,16	
Xile	0,93	2.657	76	2,86	1,79	1.283	23	1,79	1.374	53	3,86	
Colòmbia	0,86	10.202	169	1,66	1,08	4.712	51	1,08	5.490	118	2,15	
Equador	0,95	13.127	103	0,78	0,50	6.385	32	0,50	6.742	71	1,05	
Paraguai	0,62	2.695	17	0,63	0,29	1.036	3	0,29	1.659	14	0,84	
Perú	0,86	2.079	71	3,42	2,70	964	26	2,70	1.115	45	4,04	
Uruguai	1,00	4.428	174	3,93	2,16	2.218	48	2,16	2.210	126	5,70	
Veneçuela	0,74	1.123	28	2,49	1,89	476	9	1,89	647	19	2,94	
Resta Amèrica del Sud	1,00	2	0	0,00	0,00	1	0	0,00	1	0	0,00	
ÀSIA	1,46	8.588	162	1,89	1,73	5.093	88	1,73	3.495	74	2,12	
Xina	1,31	4.285	79	1,84	1,89	2.432	46	1,89	1.853	33	1,78	
Filipines	0,84	1.400	42	3,00	2,50	640	16	2,50	760	26	3,42	
Índia	2,82	1.383	3	0,22	0,20	1.021	2	0,20	362	1	0,28	
Altres Àsia	1,92	1520	38	2,50	2,40	1000	24	2,40	520	14	2,69	
OCEANIA	0,96	208	13	6,25	4,90	102	5	4,90	106	8	7,55	
APATRIDES	2,00	6	0	0,00	0,00	4	0	0,00	2	0	0,00	

2.5. Diferents models estructurals per edat i sexe: comentari d'algunes piràmides de població

Les piràmides de població són unes representacions gràfiques molt habituals en l'estudi de les ciències socials. Reflecteixen de manera molt palesa com és la societat analitzada en mostrar-ne simultàniament la distribució per edat i sexe. Les piràmides etàries permeten realitzar de manera fàcil tant les anàlisis d'una mateixa població al llarg de la història (estudi diacrònic) com la comparació de distintes poblacions en un mateix moment (estudi sincrònic).

En aquesta ocasió durem a terme una anàlisi sincrònica dels aspectes més rellevants de tres grups de població establerta a les Illes que mostren, el 2010, unes característiques ben diferents.

Gràfic 4 | *Població amb nacionalitat espanyola. Illes Balears. Padró 2010*

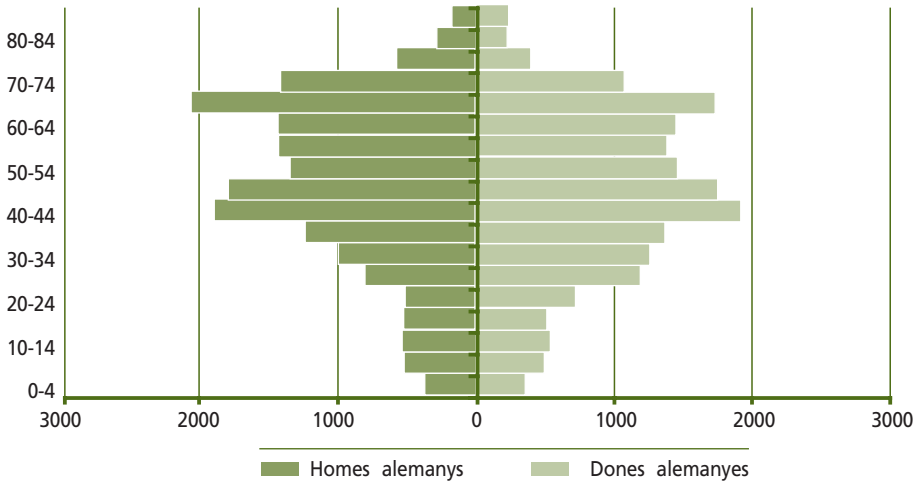

Font: lbestat

La població espanyola mostra una estructura de població de model madur, en què l'envelliment és palès per la potència dels estrats superiors de la piràmide. És destacable la feminització de la vellesa, especialment ostensible a partir dels setanta-cinc anys (palesa la diferència entre les esperances de vida d'ambdós sexes). La base de la piràmide és prou estreta en comparació amb les capes superiors, això mostra un creixement vegetatiu poc potent que, si no es produeixen fenòmens migratoris compensatoris, ha de produir l'envelliment de la societat a mitjà termini. Cal dir que el grup d'edat de cinc a nou anys presenta més efectius que el de deu a catorze i el de zero a quatre més que el de cinc a nou. Aquest significatiu increment en els naixements és en gran part conseqüència de

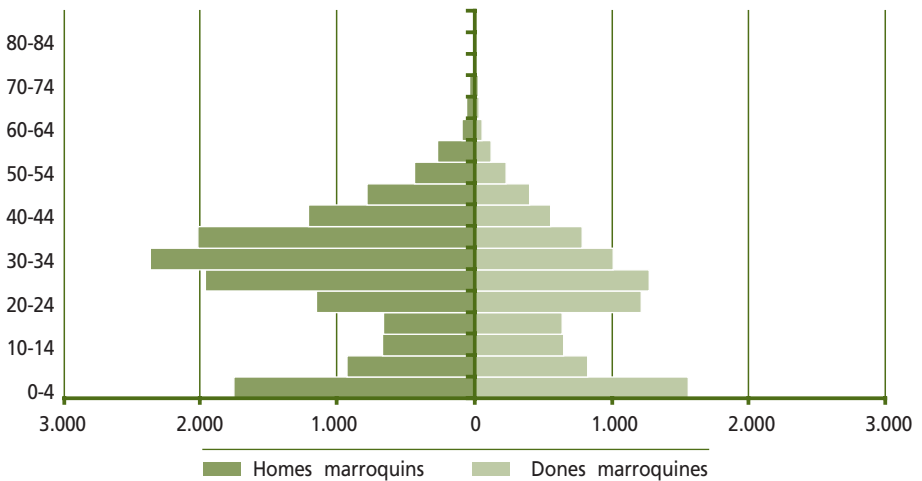
l'aportació fecunda dels grups d'immigrants arribats massivament que coincideix, gairebé de manera perfecta, amb l'inici de segle. Ja hem esmentat que més d'un terç del total de naixements a les nostres Illes es produeix en mares de nacionalitat estrangera.

Gràfic 5 | Població amb nacionalitat alemanya. Illes Balears. Padró 2010

Font: Ibestat

Gràfic 6 | Població amb nacionalitat marroquina. Illes Balears. Padró 2010

Font: Ibestat

La piràmide de població de nacionalitat alemanya és prou diferent. La base és molt més estreta i, a més, mostra el decreixement en el nombre de nounats (el grup de zero a quatre anys). Els grups més potents de població són els de quaranta a quaranta-nou anys; això explica aquest descens en la xifra de naixements. A partir dels cinquanta-cinc anys i fins als setanta-cinc, els estrats són més potents que els que presenta la població amb nacionalitat espanyola i s'arriba a un significatiu màxim en el grup entre els seixanta-cinc i seixanta-nou anys, és a dir, entorn de la data en què és habitual jubilar-se i instal·lar-se a les Illes en una migració típicament residencial, propi del model nova Florida. A partir de l'edat de setanta-cinc a setanta-nou, sobretot en el grup de dones i en edats més avançades, es produeix un descens significatiu del pes demogràfic d'aquests grups. Cal pensar, a més de la reducció pròpia en apropar-se a la longevitat màxima de l'espècie humana o com a mínim de l'esperança de vida actual, que segurament es produeixen moviments de retorn de la població més envellida al seus països d'origen a fi de ser atesos per familiars o en un entorn del seu domini lingüístic.

La piràmide marroquina mostra un comportament i una estructura radicalment distints. La piràmide mostra una gran potència en els grups joves i productius; entre els vint-i-cinc i els trenta-nou anys es produeix un destacadíssim màxim. Contràriament, a partir dels cinquanta anys, i sobretot a partir dels seixanta, gairebé no hi ha població. Trobam, per tant, un clar exemple de grup humà que ha experimentat una migració laboral recent. Només volem destacar dos aspectes importants més: el primer és que es tracta d'una migració asimètrica. Hi ha un predomini molt destacat dels homes sobre les dones. Atesa la joventut dels migrants, moltes vegades sembla que la migració és empresa de manera individual, sense parella ni família acompanyant, com a mínim, de manera majoritària. Aquest comportament és típic de societats com la musulmana, en què la diferència de rols socials homes/dones és molt clara i en què la incorporació de la dona al món del treball no es potencia ni tan sols es comprèn moltes vegades. Això no era tan extraordinari a les nostres Illes no fa tant de temps. El segon aspecte és l'elevadíssim increment de la base de la piràmide que reflecteix, amb escreix, el comportament pronatalista d'aquest grup de població.

2.6. La distribució desigual de la població estrangera a l'Estat espanyol

Catalunya ha rebut el principal contingent de l'Estat, amb gairebé 1.200.000 estrangers residents i el 21% del total estatal; Madrid, amb prop del 19% i 1.070.000 estrangers empadronats, ocupa la segona posició autonòmica, a la qual segueixen les comunitats amb la població estrangera i el percentatge següents: Comunitat Valenciana, 885.000 i 15,5%; Andalusia, 700.000 i 12,2%, i Canàries, 300.000 i 5,35%. Les Illes Balears es troben en la sisena posició en valors absoluts, amb 241.000 estrangers residents, que suposen el 4,23% dels estrangers empadronats a l'Estat.

Si analitzam la distribució global de la població estrangera per illes, un cop més a partir de les dades del padró de 2009 facilitat per l'Ibestat, podem esbrinar que els 237.562

estrangers empadronats es distribueixen per illes de la manera i amb el percentatge següents: Mallorca: 184.793 residents estrangers, 77,79% de la població de l'arxipèlag; Menorca: 15.687 residents i 6,60% de la població estrangera; Eivissa: 34.125 estrangers residents i 14,36% i, per últim, Formentera, amb 2.957 estrangers i un 1,24 de la població estrangera resident a l'arxipèlag.

2.7. Una distribució diferent: la població de seixanta-cinc anys o més a l'Estat espanyol

El pes de la població estrangera de seixanta-cinc anys o més presenta canvis respecte de la distribució global de la població estrangera. Aquest fet és lògic si consideram que una part important de la població estrangera resident, sens dubte, s'ha instal·lat a l'Estat espanyol per motius residencials, tot cercant la presència de la mar, un clima més acollidor que el dels seus països d'origen i, en definitiva, una qualitat de vida més gran que, recordem-ho, havia estat la causa indicada per una quantitat més gran dels enquestats com a motivació per establir-se al nostre país.

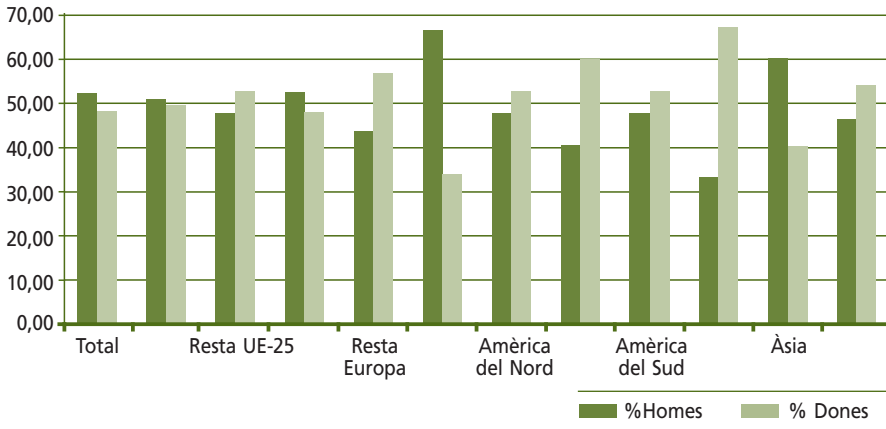
L'origen residencial de la colònia estrangera de la tercera edat al nostre país és més que evident. Així, mentre les comunitats situades a l'interior i al nord tenen una minsa presència d'aquest grup de població, les comunitats mediterrànies i les insulars, les illes Canàries i les Balears són les que concentren la quantitat més gran de població estrangera de més edat. Aquesta concentració és tan important que la Comunitat Valenciana acull més d'un terç de la població estrangera de la tercera edat. Si als residents a aquesta comunitat hi sumam els d'Andalusia, assolim el 55% de la població resident de tot l'Estat. Canàries i Catalunya (11,68% i 9,79%), seguides de Madrid i les Illes Balears (amb més del 6% cadascuna) són les comunitats amb més pes de població residencial estrangera més gran de seixanta-cinc anys de tot l'Estat. En aquestes sis comunitats autònomes hi resideix el 90% de la colònia estrangera d'aquest grup d'edat.

Pel que fa a la distribució de la població estrangera de seixanta-cinc anys o més per illes, d'acord amb el padró d'1 de gener de 2009, hem d'esmentar que hi havia 18.281 persones d'aquest contingent a tot l'arxipèlag; el 76,83% es concentrava a l'illa de Mallorca (14.046 persones); el 9,20%, a l'illa de Menorca (1.681 persones); l'11,75%, a l'illa d'Eivissa (2.148 residents) i un 2,22%, a l'illa de Formentera (406 habitants).

2.8. Població estrangera més gran de seixanta-cinc anys a les Illes Balears per sexe

La població de seixanta-cinc anys o més a les Illes Balears l'any 2010 assolía una xifra de 154.402 persones, és a dir, prop del 14% de la població total, de les quals 67.698 són homes i 86.704 són dones. Aquesta distribució general mostra una clara diferència entre homes i dones i s'assoleix una ràtio d'1,28.

Gràfic 7 | Distribució per sexes de la població estrangera resident a les Illes Balears per continent de nacionalitat. 2009

Font: Elaboració pròpia, a partir de les dades de l'Ibestat.

El mateix succeeix entre la població de seixanta-cinc anys o més de nacionalitat espanyola, que suposa el 87% d'aquest col·lectiu, encara que d'una manera més marcada. La ràtio assolida és d'1,33 dones per home, ja que hi resideixen 57.636 homes enfront de les 76.920 dones.

Entre els estrangers es produeix el fenomen oposat, la ràtio és inferior a 1 (concretament, 0,92), cosa que significa que hi ha més homes que dones.

Si analitzam aquesta distribució per continents, trobam que això succeeix amb la població d'Àsia i d'Àfrica, fet que tal volta podríem explicar per motius culturals. La manca de llibertat de les dones per viatjar, sobretot entre certes cultures i/o religions com la musulmana, fa que no sigui tan habitual que viatgin. Ambdues colònies, però, són quantitativament molt reduïdes, per la qual cosa no és la distribució per sexes d'aquests continents la que afecta la distribució general.

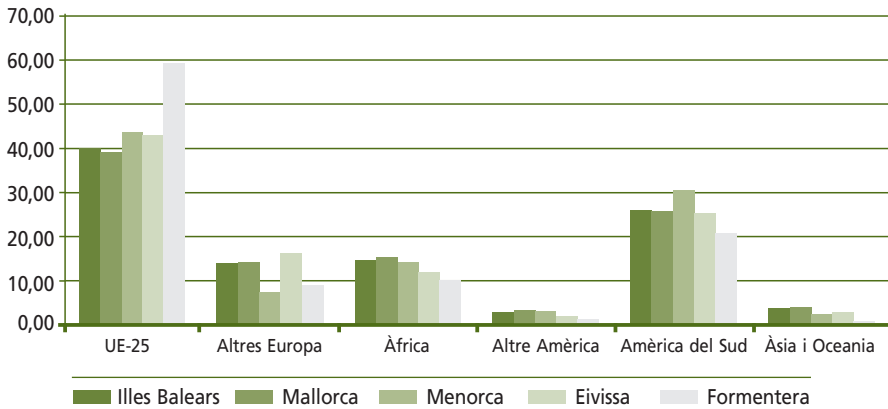
El que ens ha sobtat una mica és que la dissimetria de la distribució per sexes, distinta del procés que hem descrit abans de la feminització de la vellesa, es produeix entre la població europea. La població estrangera resident a les Illes d'aquest continent és de 9.304 homes per 8.582 dones. Aquesta diferència, d'aproximadament vuit-cents efectius, s'explica per l'asimetria existent entre la colònia alemanya, que és la més nombrosa per país de nacionalitat.

2.9. Població estrangera més gran de seixanta-cinc anys a les Illes Balears per continent

Ja hem assenyalat que, en termes generals, la població estrangera presenta unes baixes taxes d'envelliment, dit d'una altra manera, la quantitat de població de seixanta-cinc anys o més és relativament reduïda.

Les dades provisionals del padró d'1 de gener de 2010 mostren que a les Illes Balears viuen 19.846 estrangers de seixanta-cinc anys o més, xifra que suposa un 8,21% de la població estrangera total resident a l'arxipèlag.

Gràfic 8 | Pes de la població estrangera per àrees geogràfiques sobre el total de la població estrangera per illes. Padró 2009

Font: Elaboració pròpia, a partir de les dades de l'Ibestat.

La distribució continental de la població gran estrangera a les Illes mostra una clara europeïtzació del contingent que, evidentment i atesa la naturalesa dels fluxos migratoris recents, no trobam en estudiar la distribució general de la població estrangera resident. Així, 17.886 persones (87%) serien del continent europeu, mentre que la representació dels altres continents seria quantitativament i en percentatge la següent: Amèrica: 1.513 persones estrangeres més grans de seixanta-cinc anys i un 7,62%; Àfrica: 272 i 1,37%; Àsia: 162 i 0,82% i Oceania: 13 persones i un ínfim 0,07%.

Hem elaborat un gràfic de barres que mostra el pes percentual per continent de nacionalitat de la població de seixanta-cinc o més anys per continent i sexe. Es reflecteixen de manera evident els distints tipus de corrents migratoris que representen. Els percentatges més alts d'envelliment de les estructures són presentats pels residents espanyols i pels estrangers

d'Europa que, pel que fa als homes, presenten el percentatge estructural més alt. L'envelliment de la població estrangera europea i el pes demogràfic del grup fan pujar la mitjana de la població estrangera, que sense l'aportació europea presentaria unes taxes d'envelliment extremadament baixes: més baixes d'un 1% en els cas de la població africana i pels volts del 2% per a la resta de continents. Oceania és una excepció, atesos la poca representació de la colònia i el pes que també té Austràlia, que seria un país dins l'òrbita del que hem anomenat fluxos nord-sud (malgrat que se situï a les antípodes. El nord no s'ha d'entendre com una direcció geogràfica sinó com una estructura socioeconòmica i un entorn cultural determinat).

2.10. Població estrangera més gran de seixanta-cinc anys a les Illes Balears per país de nacionalitat

En l'anàlisi d'aquest segment de població per continent de nacionalitat, ja hem vist que els residents estrangers de seixanta-cinc anys o més a les Illes Balears es troben fortament europeïtzats.

Cal trobar dos factors explicatius a l'acumulació de contingents europeus de la tercera edat importants. El primer seria que des del *boom* turístic ha existit una colònia estrangera important instal·lada a l'arxipèlag, tant com a treballadors del sector serveis com en qualitat d'immigrants residencials. Els integrants d'aquests fluxos primerencs, molts dels quals arribaren en edats joves, han arribat amb els pas del temps al sostre de la piràmide etària de població i han passat de contingent jove i actiu a contingent envellit i pensionista. El segon factor explicatiu rau en els corrents que hem anomenat de nova Florida, residencials bàsicament, que s'enfortiren en la dècada dels noranta, en què assoliren un protagonisme especial els ciutadans alemanys. Moltes persones aprofitaren l'existència d'un diferencial de preus importants entre els seus països i les Illes Balears i la fortalesa del marc enfront de la pesseta per adquirir una residència a les Illes. Els representants típics que s'inclouen en aquest model migratori són, bàsicament, població de mitjana edat o ja en edat de jubilació, que es traslladen cercant els avantatges que no ofereixen els seus països: tranquil·litat, manca de contaminació, un clima temperat... a més de gaudir d'un territori dotat de bons serveis sanitaris, culturals i d'esbarjo.

El 87% d'aquest col·lectiu són europeus (17.886) i dins aquest col·lectiu el grup demogràfic alemany ocupa una destacada i solitària posició. Amb 8.180 persones, segons dades provisionals de 2010, suposa el 46% de la població estrangera resident de la tercera edat a les Illes Balears. Amb un pes proper a la meitat de l'anterior, se situarien els ciutadans del Regne Unit, amb 4.648 persones de seixanta-cinc anys o més, seguits dels ciutadans de França (1.522 persones) i Itàlia (1.034).

Pel que fa al continent americà, destaca, com és lògic, la presència de residents estrangers d'Amèrica del Sud (1.162 persones) i, dins del col·lectiu, la representació més gran l'assoleixen els ciutadans d'Argentina, amb 469 residents, a gran distància d'uruguaians, colombians

i equatorians, que tenen entre cent i dos-cents residents. Alguns d'aquests residents, possiblement, poden formar part de famílies reagrupades, cridades pels fills un cop s'han establert, a fi de mantenir la cohesió familiar i ajudar la família a tenir cura dels nés.

Finalment, només cal esmentar que la colònia asiàtica de la tercera edat és, actualment, molt reduïda (162 persones) i destaquen dins aquest col·lectiu el conjunt de persones de la Xina (79 persones), les Filipines (42 residents) i, curiosament, l'Iran (16), que és un país poc representat, amb només 72 residents l'any 2010.

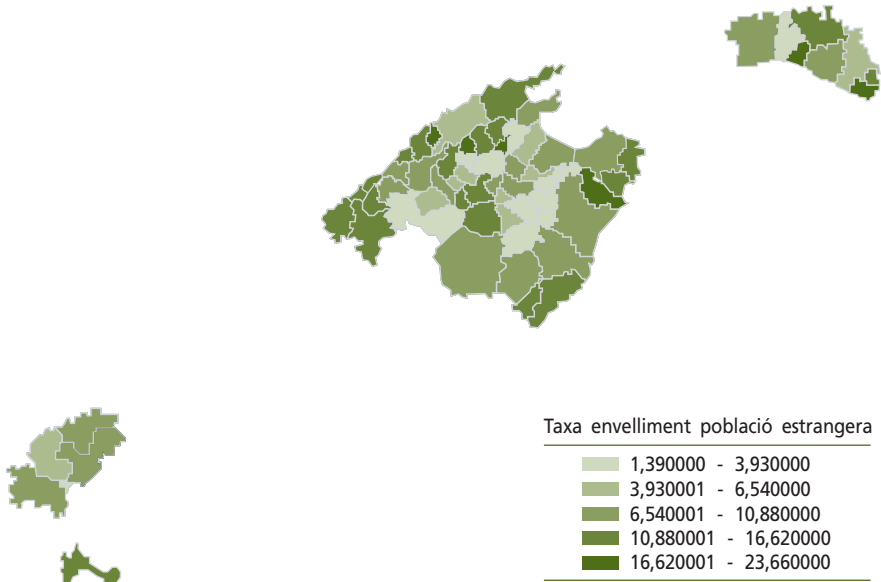
2.11. Envel·liment i sobreenvelliment de la població estrangera més gran de seixanta-cinc anys a les Illes Balears. Anàlisi municipal

Atès que volem intentar dur a terme l'anàlisi de manera més acurada, fins a arribar a l'esglaió municipal, hem de tenir present que les dades que utilitzarem són les del padró d'1 de gener de 2009, únic amb dades definitives i disponible a principi de juny de 2010 a aquest nivell de detall.

2.11.a. La taxa d'envelliment de la població estrangera a les Illes Balears

L'anàlisi dels valors absoluts d'aquest grup demogràfic ens dona els resultats següents. Dels 18.281 residents d'aquest col·lectiu, 14.046 residien a l'illa de Mallorca; 1.681, a l'illa de Menorca; 2.148, a l'illa d'Eivissa i 406, a l'illa de Formentera.

Població estrangera de 65 anys i més sobre el total de la població estrangera

Font: Elaboració pròpia, a partir de les dades de l'Ibestat.

La distribució per municipis, en valors absoluts, ens mostra dos indrets en què la concentració d'estrangers grans és molt important: Palma, la capital autonòmica, acollia el 2009 un total de 2.657 residents estrangers de seixanta-cinc anys o més i Calvià, municipi fronterer de la capital, que esdevé un continuïum urbanístic de Palma i, a més, presenta un procés d'urbanització de la costa molt destacat, n'acollia 2.475. A gran distància, amb poc més de 900 se situa un altre municipi dels demogràficament més grans de l'arxipèlag i amb un important procés urbanitzador costaner, que pot oferir oferta d'allotjament a aquest sector poblacional.

Si analitzam els municipis amb més de tres-cents residents estrangers de seixanta-cinc anys o més, apreciarem un certa distribució geogràfica prou definida. Així, tots els municipis de Mallorca amb una quantitat important de població d'aquest grup es troben a la costa, tot ocupant l'àrea que envolta la badia de Palma, des d'Andratx fins a Lluçmajor; la zona del Migjorn des de Santanyí fins a l'àrea del Llevant, arribant a Capdepera; els municipis de les badies de Pollença (Pollença i Alcúdia) i Santa Margalida. Finalment, trobaríem un municipi prou especial de la Serra: Sóller, una zona tradicionalment cosmopolita i oberta a les relacions internacionals.

A les Pitiüses, hi inclouríem tots els municipis menys Sant Josep de sa Talaia. Tant els municipis de l'illa de Mallorca com els de les Pitiüses comparteixen la característica de tenir costa i haver experimentat creixements urbanístics prou significatius relacionats amb les activitats turístiques tradicionals i nous desenvolupaments residencials adreçats a aquest segment.

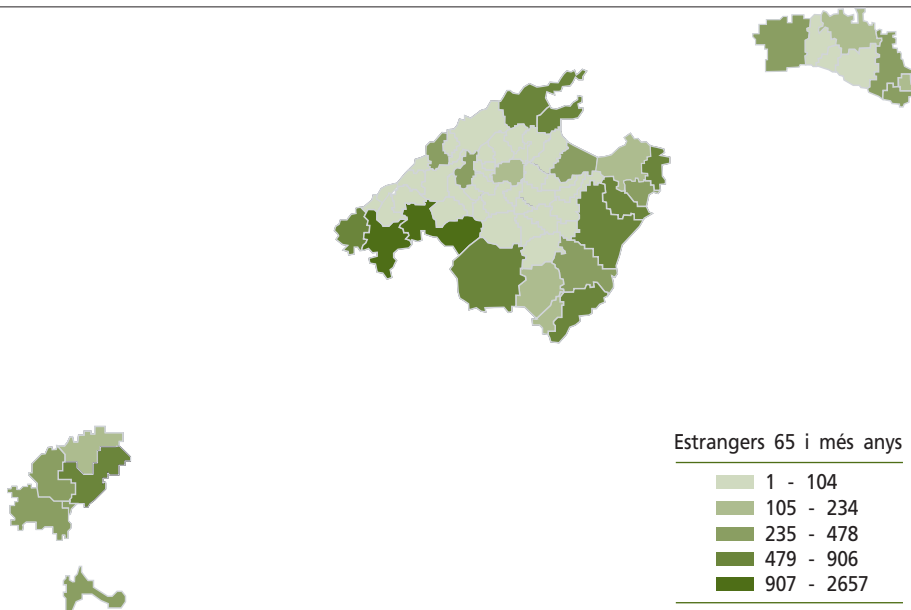
Tots els municipis de l'illa de Menorca, menys es Migjorn Gran, presenten colònies estrangeres de gent més gran de seixanta-cinc anys, d'entre dos-cents i tres-cents efectius, xifres prou significatives i que mostren la difusió del procés residencial arreu de l'illa.

L'anàlisi de les taxes d'envelliment d'aquest segment, és a dir, del volum de població estrangera de seixanta-cinc anys o més sobre el total d'estrangers existents al municipi, ens dibuixa una distribució que defineix amb més precisió les zones amb població estrangera envellida i que, en certa manera, podem considerar de més gran vocació residencial. Així, Palma, que té una colònia estrangera d'edat avançada numèricament important, percentualment passa al tram inferior, tot diluint-se aquest col·lectiu a un nombrosíssim grup migratori estranger que hi resideix per causes laborals.

Podem establir distints tipus de categories dels municipis amb taxes més altes d'envelliment de la població estrangera resident: d'una banda, municipis costaners amb desenvolupament turístic tradicional i elevat procés urbanitzador: Calvià i Andratx, a Ponent; Sant Llorenç des Cardassar i els municipis propers de Son Servera i Capdepera, a Llevant; Ses Salines i Santanyí, al sud i Pollença, al nord-est. Així mateix, apareixerien

municipis en una altra categoria: municipis de la serra de Tramuntana, bé se situïn al vessant nord i, per tant, amb costa, com ara Estellencs i Banyalbufar, Deià, Sóller i Fornalutx, bé se situïn al Raiguer (des d'Alaró fins a Campanet i Búger, passant per Mancor i Selva).

Població estrangera empadronada de 65 i més anys. 2009

Font: Elaboració pròpia, a partir de les dades de l'Ibestat.

Finalment, també destaquen alguns municipis interiors: Algaida, Sencelles i Santa Eugènia, propers a Palma, però on s'han instal·lat estrangers en el món rural, tot formant part d'un fenomen anomenat rururbanització, és a dir, donar ús residencial al camp amb la pèrdua de funció inicial. Aquest fenomen és més recent i el podem situar devers els anys noranta del segle XX.

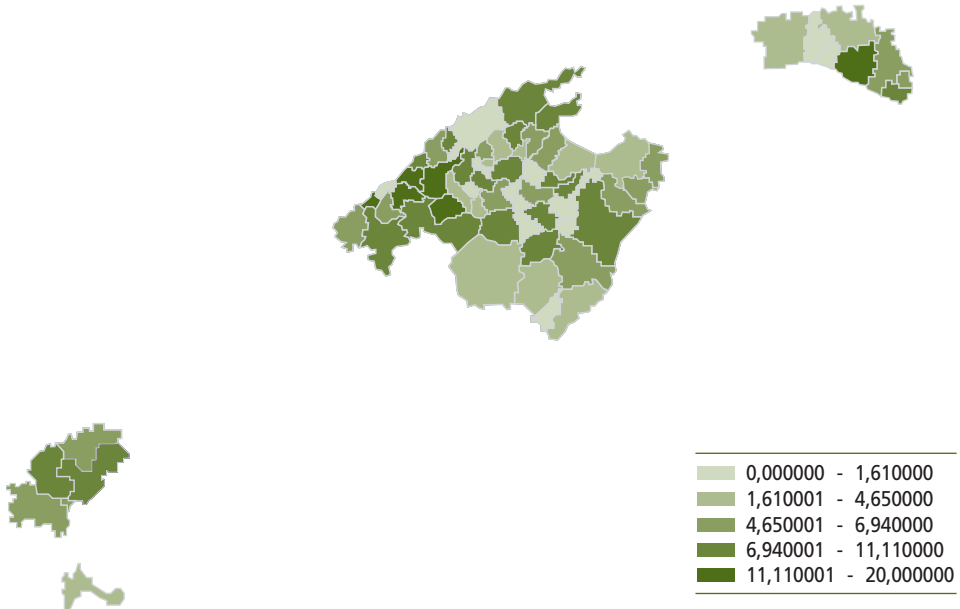
A l'illa de Menorca destaquen dues zones: es Castell i, sobretot, Sant Lluís, es Migjorn i es Mercadal. Tots aquests municipis són costaners i destaca el caràcter més urbà de Castell enfront de la resta, que són municipis amb desenvolupaments turístics i urbanístics extensos com el cas de Sant Lluís i més puntuals i amb una certa vocació agrícola, com es Migjorn i es Mercadal.

A les Pitiüses, l'envelliment de la població estrangera i, per tant, la més gran intensitat residencial s'assoleix a l'illa de Formentera.

2.11.b. La taxa de sobreenvelliment de la població estrangera a les Illes Balears

Ja hem comentat que la taxa d'envelliment de la població de nacionalitat estrangera resident a les Illes Balears és molt inferior a la que presenta la població total i encara de manera més palesa si es calcula la taxa entre els residents de nacionalitat espanyola. Hem afirmat que això és així atès que el moviment migratori presenta unes característiques demogràfiques ben definides, sobretot pel que fa a les migracions de tipus laboral, que són les que han aportat contingents de població més grans a la nostra comunitat autònoma i han originat una veritable revolució demogràfica, no solament quantitativament sinó qualitativament. Des d'un punt de vista de l'envelliment, cal recordar que els fluxos migratoris laborals són, majoritàriament, constituïts per persones joves, en edat activa i demogràficament fèrtils i que, en molts casos, a curt termini constitueixen nuclis de convivència en parella en la terra de recepció i generen, com hem vist, un nou increment demogràfic per la fecunditat d'aquestes relacions, establertes bé entre membres de les comunitats migrants, bé en matrimonis de nacionalitat mixta. Així, és perfectament comprensible que les taxes d'envelliment siguin molt més baixes entre el conjunt d'immigrants que entre la població de nacionalitat espanyola.

Població estrangera de 85 anys i més sobre el total de la població estrangera de més de 65 anys (sobreenvelliment). 2009

Font: Elaboració pròpia, a partir de les dades de l'Ibestat.

Pel que fa a la taxa de sobreenvelliment, es repeteix la situació. Cal tenir present que, pel conjunt de nacionalitats que componen la població estrangera resident a les Illes, les taxes són inferiors. La taxa de sobreenvelliment suposa l'avaluació del percentatge de població més envellida del grup social analitzat sobre la població d'aquest grup de seixanta-cinc anys o més. Consideram que aquest baix índex de sobreenvelliment detectat (6,86 per a la població estrangera, mentre que la taxa global per a les Illes Balears l'any 2009 és 12,54%) pot ser conseqüència de la manca de suport familiar i social que pateixen els membres del col·lectiu estranger més envellit resident a les Illes Balears. Aquesta situació és evident quan es tracta de persones que viuen soles (desfeta de parella, viduïtat...) i que no tenen fills ni altra família resident a l'illa. Així mateix, una gran part del col·lectiu estranger immigrant residencial s'ha comportat de manera molt endogàmica i és habitual que molts estrangers desconeguin qualsevol dels idiomes oficials de la nostra autonomia. Aquest factor també és bàsic per entendre l'aïllament relatiu en què viuen molts d'estrangers residents i que pot afavorir processos de retorn als països d'origen en arribar a certa edat.

El col·lectiu de població estrangera sobreenvellida és bastant mins: 1.254 persones en el 2009, que es distribueixen per illes de la manera següent: 989 residents a Mallorca; 146, a Eivissa; 103, a Menorca i 16, a Formentera.

Els municipis de les illes que presenten un sobreenvelliment més destacable els trobam, en el cas de l'illa de Mallorca, en els municipis situats a la corona urbana de Palma (Marratxí, Bunyola, Esporles i Valldemossa) i Estellencs. En general, es tracta de municipis amb entorns privilegiats, que a més de les condicions ambientals sumen la proximitat a Palma, la capital. Estellencs és un petit municipi de la Serra, un dels més inaccessibles, que aporta com a factor de valor afegit la reduïda dimensió demogràfica i la tranquil·litat de l'entorn (tot i que hi ha alguns establiments turístics, l'expansió urbana i demogràfica no s'ha produït en la mateixa mesura que a altres indrets de Mallorca). Marratxí és un cas peculiar; tot i que té una colònia estrangera resident molt mins, sembla que la població de més edat pren un cert protagonisme. En l'interval següent hi trobaríem molts municipis amb desenvolupament turístic tradicional important (la població resident envellida podria explicar-se per la confluència de població treballadora estrangera que ha assolit els grups d'edat més avançats i població residencial) i també municipis d'interior de l'illa de Mallorca, del Pla i del Raiguer, que podrien explicar la taxa a partir de l'envelliment de població més aviat residencial.

A l'illa de Menorca, el sobreenvelliment més gran es detecta al municipi d'Alaior, que té un dels nuclis de població turística residencial més antics de l'illa, Cala en Porter, on la colònia britànica és ben present. No hem d'oblidar que tant les taxes d'envelliment com de sobreenvelliment es troben clarament influenciades per la procedència dels immigrants. Així, municipis més residencials, amb població europea, és lògic que presentin taxes d'envelliment i de sobreenvelliment més acusades que els municipis més dinàmics que

han atret població resident fonamentalment laboral. En el segon interval d'envelliment se situaria el terme de Sant Lluís, situat al sud-est de l'illa i amb un dels processos urbanitzadors costaners més extensos de l'illa.

L'illa d'Eivissa presenta només dos municipis en el segon interval de sobreenvelliment establert: Santa Eulària del Riu i Sant Antoni de Portmany, ambdós municipis fortament urbanitzats i amb llarga tradició turística.

3. L'especialització migratòria internacional municipal: alguns casos especials

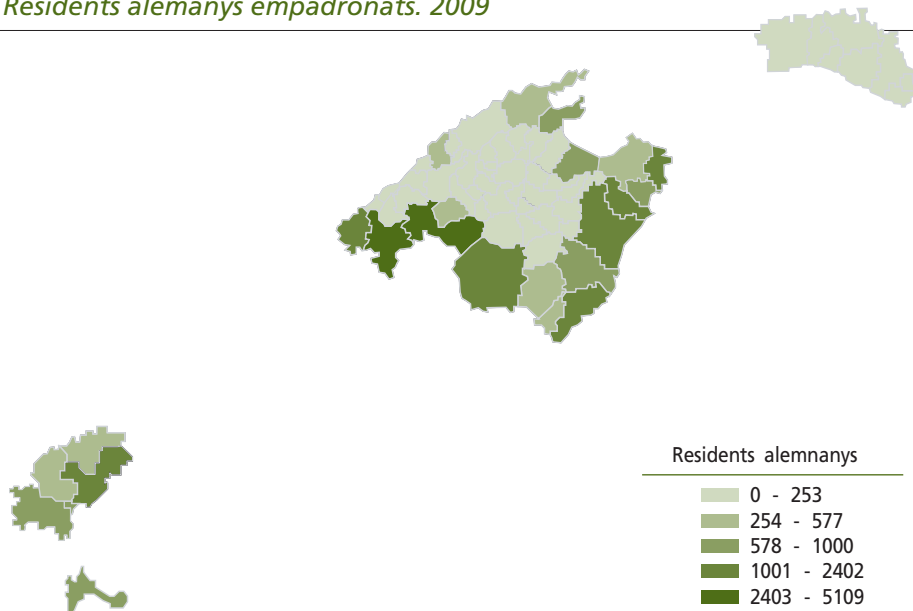
No ens és possible fer una anàlisi de totes les procedències i les nacionalitats presents actualment a l'arxipèlag balear, però sí que volem fer un breu repàs a algunes de les més comunes.

Cal esmentar que per dur a terme aquest apartat hem utilitzat les dades de l'Ibestat de 2009, atès que ens ofereix informació desagregada per municipi. Hem obtingut un arxiu amb les dades d'ambdós sexes per municipi segons la nacionalitat per grans àrees. Hem calculat, aleshores, uns índexs d'especialització migratòria, entesa com el percentatge de població d'un determinat continent de nacionalitat sobre el total d'immigrants. Després hem ordenat en ordre decreixent els índexs obtinguts per a cada continent d'estudi i hem comparat les dades amb els valors percentuals mitjans del conjunt de l'arxipèlag.

Començarem l'anàlisi per ordre quantitatiu d'importància de les poblacions residents. És el torn d'Europa. Hem pres les dades de l'Europa dels 15 per considerar que podia esdevenir un indicador de detecció de població residencial immigrada establerta a les Balears. La mitjana de població estrangera de la UE-15 sobre el conjunt de residents estrangers se situa l'any 2009 en el 40%. Mallorca presenta una taxa, com succeeix moltes vegades pel pes demogràfic de l'illa, molt propera a la mitjana. Formentera és la que presenta una taxa de població europea més elevada, amb gairebé el 60%. Menorca (43,49) i Eivissa (42,78) presenten unes taxes un poc per damunt de la mitjana de la comunitat autònoma.

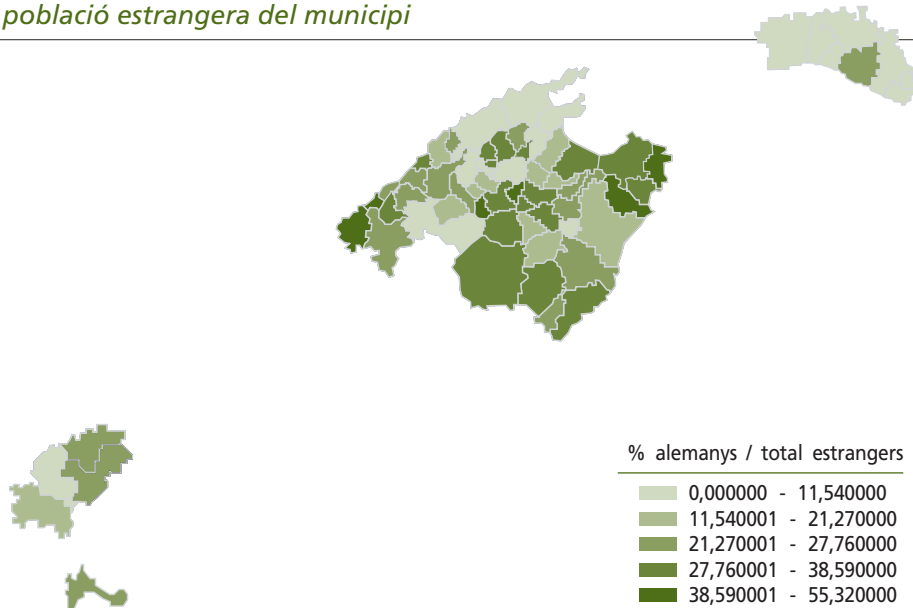
L'anàlisi municipal reflecteix una dispersió més gran pel que fa al pes de la població resident amb nacionalitat europea (UE-15) sobre el total d'estrangers. Els valors màxims s'assoleixen al municipi mallorquí de Santa Eugènia, que supera el 78%, mentre que el valor mínim es presenta a sa Pobla, amb només el 12,15%. D'aquest municipi en tornarem a parlar, atès que presenta una gran concentració de població africana, concretament marroquina, molt per damunt de la mitjana.

Residents alemanys empadronats. 2009

Font: Elaboració pròpia, a partir de les dades de l'Ibestat.

Pes percentual de la població alemanya empadronada sobre el total de població estrangera del municipi

Font: Elaboració pròpia, a partir de les dades de l'Ibestat.

En deu municipis més, el percentatge d'estrangers europeus supera el 70% i vint-i-vuit presenten uns valors percentuals compresos entre el 50% i el 70% dels residents estrangers. Els municipis amb una representació més alta de població europea presenten, en bona mesura, valors atractius per a una població de tipus residencial pur (model nova Florida), com són els pobles situats a la serra de Tramuntana i, per tant, enormement valorats des d'un punt de vista paisatgístic i de qualitat de vida des de molt temps enrere. L'arxiduc Lluís Salvador, ja en el segle XIX, en fou un dels més grans admiradors i escriptors com Robert Graves i altres artistes i personatges famosos han contribuït a donar-li renom universal. Entre aquests municipis podem esmentar Puigpunyent, Fornalutx, Estellencs, Deià... Un segon grup també tindria força presència residencial, com Santa Eugènia, Sencelles, Algaida... Aquest segon grup de municipis presenta els avantatges de la proximitat a la capital, juntament amb el manteniment de valors tradicionals i paisatgístics que conviden a instal·lar-s'hi. A l'illa d'Eivissa podem esmentar Sant Joan de Labritja. Finalment, també sorgeix, segons el nostre parer, una tercera categoria constituïda per municipis que participen alhora de factors residencials, llocs de treball al sector turístic i un desenvolupament urbanístic, que ha possibilitat que s'hi instal·lin classes mitjanes i sectors acompanyants a migrants residencials d'alt poder adquisitiu (professionals d'aquests països com ara pintors, lampistes, electricistes, mestres d'obres o més especialitzats, com advocats, economistes, metges...). En aquests grup hi trobam Calvià, Alaior, Capdepera, Sant Josep de sa Talaia, Santa Eulària des Riu...

Les capitals insulars apareixen en les posicions més baixes de la classificació, possiblement pel fet que els immigrants nouvinguts moltes vegades s'instal·len primerament en els principals nuclis urbans, atès que els és més fàcil trobar habitatge i algun tipus d'ocupació que els permeti viure i això fa que el percentatge de població europea sigui relativament petit en comparació amb el total. En tot cas, no cal dir-ho, això són nombres relatius i sempre hem de recordar la importància dels valors absoluts sobretot en el cas de les Illes Balears, que compta amb Palma, que és d'enormes dimensions, no solament en comparació amb la resta de nuclis poblacionals de l'arxipèlag sinó també si comparem aquesta ciutat amb la resta de les Illes. Altres municipis amb petits percentatges d'europeus sobre el total d'estrangers són municipis interiors, molts d'aquests agrícoles o amb certa vocació industrial i, per tant, amb poc atractiu residencial o laboral per a un grup de població majoritàriament inserit en el sector serveis. A més, pel que fa a l'illa de Mallorca, municipis com sa Pobla o Inca presenten certa continentalitat i això és un factor poc atractiu per establir-s'hi.

La població del continent americà suposa, en conjunt, un 25,83% dels residents de nacionalitat estrangera. Per illes, Menorca és la que presenta un percentatge més elevat (30,29%), mentre que Formentera se situa cinc punts per davall de la mitjana (20,7%). Mallorca i Eivissa presenten uns valors coincidents amb la mitjana de l'arxipèlag.

**Taula 9 | Població estrangera per illa, àrea de nacionalitat, sexe i any de la revisió del padró.
Població > Padró (xifres oficials de població)**

	Ambdós sexes											
	Total	UE-15	Resta UE-25	Resta UE-27	Resta Europa	Àfrica	Amèrica del nord	Amèrica central	Amèrica del sud	Altres d'Amèrica	Àsia	Oceania i apàtrides
	ILLES BALEARS											
2009	237.562	95.005	6.520	20.564	5.467	34.310	1.418	4.834	61.353	3	7.883	205
2008	223.036	89.492	5.788	18.315	5.212	30.190	1.393	4.432	61.266	6	6.752	190
2007	190.170	78.612	4.323	13.394	4.605	25.495	1.247	3.778	53.101	6	5.453	156
2006	167.751	69.648	2.989	9.255	4.214	23.666	1.197	3.419	48.135	0	5.060	168
2005	156.270	59.943	2.026	7.762	4.022	22.778	1.286	3.360	49.978	1	4.949	165
2004	131.423	51.279	1.348	5.398	3.289	18.814	1.081	2.908	43.250	1	3.938	117
2003	126.505	56.555	1.187	3.870	3.281	17.605	1.278	2.744	36.249	1	3.603	132
2002	99.744	49.833	883	2.092	2.777	14.452	1.141	2.290	23.171	0	2.983	122
2001	73.883	43.411	599	974	2.195	10.426	1.013	1.854	10.887	0	2.413	111
2000	54.759	37.217	362	275	1.749	6.690	883	1.365	4.219	0	1.905	94
1999	45.054	32.015	277	165	1.624	4.600	821	1.003	2.892	0	1.579	78
1998	38.236	27.393	215	133	1.339	3.638	754	832	2.518	0	1.333	81

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) (www.ibestat.es - ibestat@caib.es)

Entre els municipis que presenten uns valors més alts hi trobam les capitals insulars i, pel que fa a Menorca, el municipi de Ciutadella, que es comporta, en certa manera, com una segona capital insular.

Els municipis amb menys presència percentual de població americana (sud-americana en la majoria dels casos) són alguns dels que han aparegut com a municipis d'atracció de la població europea, bé sigui per causes residencials pures, bé sigui per accés a la indústria turística. Entre aquests municipis podem destacar Santa Eugènia, Fornalutx, Sant Lluís, Calvià, Deià...

Quant a la població africana, assoleix una xifra de 34.310 residents el 2009. Palma concentra un terç del col·lectiu total de Mallorca, percentatge més baix que en altres col·lectius com l'asiàtic, en què concentra el 70% dels residents, o els americans, amb un 60%.

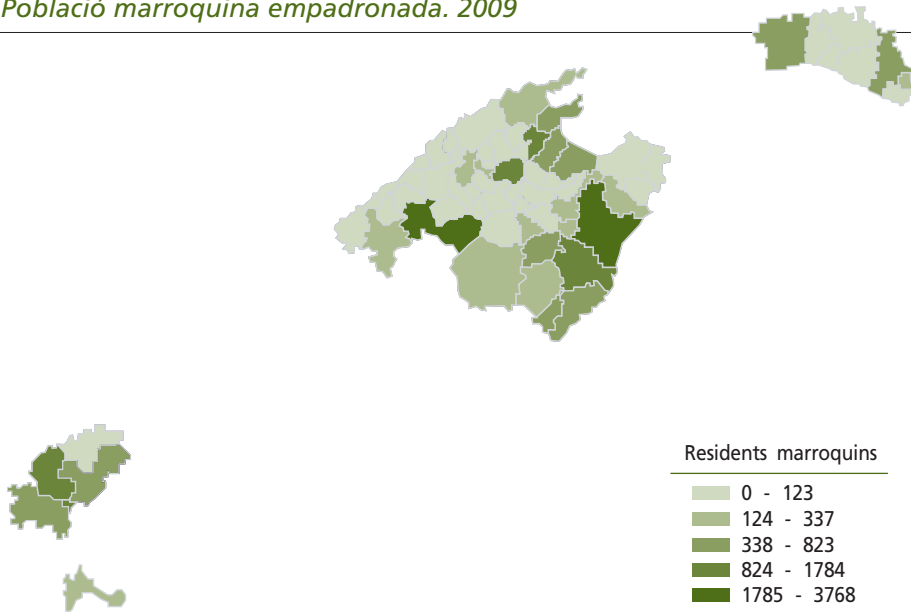
El percentatge mitjà de residents africans sobre el total d'estrangers se situa en el 14,44%; Formentera presenta el percentatge més petit de les Illes, amb un 9,84%. Eivissa no arriba al 12% i Menorca s'apropa al 14 (13,95%).

Hi ha quatre municipis (Fornalutx, Estellencs, Escorca i Banyalbufar) que no tenen cap resident africà i d'altres que en presenten unes taxes igualment molt baixes (quinze municipis no arriben al 5%), entre els quals podem destacar Alaró, Santa Eugènia, Esporles, Deià, Puigpunyent, Sencelles, Calvià i Andratx, entre d'altres.

Entre els municipis amb un percentatge més alt s'assoleixen valors considerablement superiors a la mitjana. Així, sa Pobla i Vilafranca de Bonany presenten, respectivament, uns valors del 66,43 i 59,47% sobre el total de població estrangera.

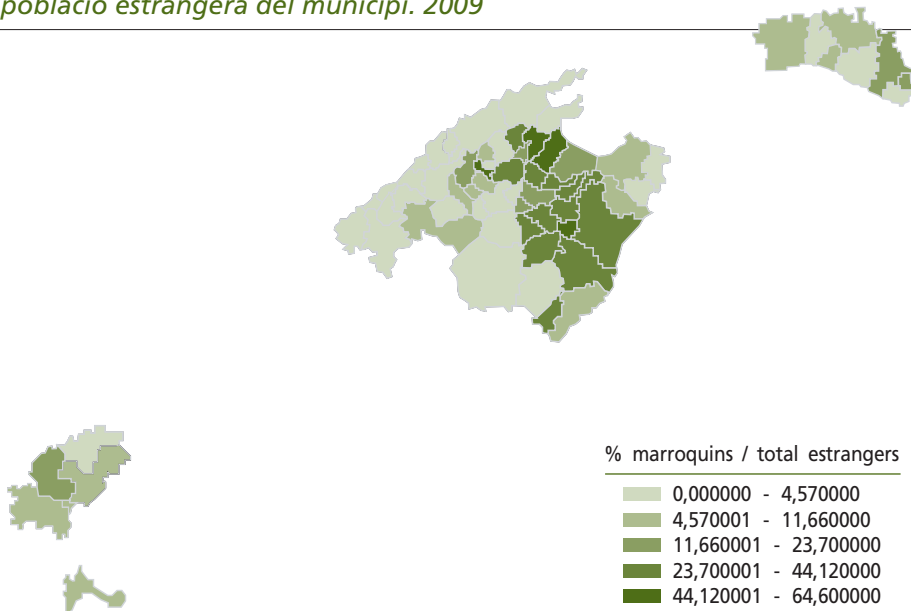
Hem elaborat un mapa amb la principal població resident africana de les Illes: la població marroquina. Així, hem comprovat gràficament que els valors municipals més elevats es registren a l'illa de Mallorca, a la zona de Llevant, en una línia que prendria com a referència el municipi d'Inca. Lloseta, municipi fronterer amb Inca, seria l'única excepció a aquesta regla. La concentració més important es dona al sector de Manacor, que presenta la taxa màxima en el municipi de Vilafranca de Bonany. El sector d'Inca presenta una concentració molt destacada en els municipis de sa Pobla i Muro. Molts dels municipis que assoleixen aquests valors tan elevats tenen encara ara un sector agrícola important. Una part important de la població marroquina s'ha inserit tradicionalment en aquest sector productiu, a més d'altres de poca qualificació com la construcció. La colònia marroquina de sa Pobla compta amb una llarga presència. La serra de Tramuntana i els municipis que envolten Palma presenten les taxes més baixes de l'arxipèlag. Els municipis que tenen més presència marroquina a les illes de Menorca i Eivissa se situen en l'interval comprès entre 11,66 i el 23,7% i són Maó i es Castell, a la primera, i Sant Antoni de Portmany, a la segona.

Població marroquina empadronada. 2009

Font: Elaboració pròpia, a partir de les dades de l'Ibestat.

Pes percentual de la població marroquina empadronada sobre el total de població estrangera del municipi. 2009

Font: Elaboració pròpia, a partir de les dades de l'Ibestat.

La població asiàtica, fonamentalment constituïda per població xinesa, presenta una gran concentració a les capitals de les illes i en municipis amb una forta implantació turística. Això possiblement es degui a la vocació comercial i de serveis que impulsa la colònia xinesa. La ciutat de Palma no destaca solament en percentatge, sinó també pel volum de població empadronada (4.576 per a un total de 7.883 residents en el conjunt de l'arxipèlag).

4. L'evolució temporal (1998-2009) dels migrants dels països amb més presència: primeres conclusions

No volíem acabar aquest article introductorí a la demografia de la migració, centrada principalment en la població de més edat de la piràmide etària, sense posar en relleu els diferents ritmes de creixement que han experimentat els col·lectius de nacionalitat estrangera que, a hores d'ara, són els més freqüents a l'arxipèlag.

Una primera conclusió que podem exposar és que el fet migratori ha experimentat, durant el període considerat, un *boom* de gran intensitat. La xifra de residents amb nacionalitat estrangera ha passat en un període tan curt de 38.236 l'any 1998 a 237.562 l'any 2009. És a dir, aquesta població s'ha multiplicat per 6,21 i, lògicament, això ha modificat profundament la composició de la societat tant de forma quantitativa com qualitativa, atesa la diversitat que aquests fluxos aporten a la societat illenca. Podem qualificar aquest període amb diversos noms: *boom* migratori internacional, per exemple, però a mi m'agrada més anomenar-lo període demogràfic intercultural, atès que incideix especialment en la importància de l'aparició de nous fluxos i nacionalitats a les Illes, amb cultures, creences, llengües i tradicions distintes a les que coneixíem.

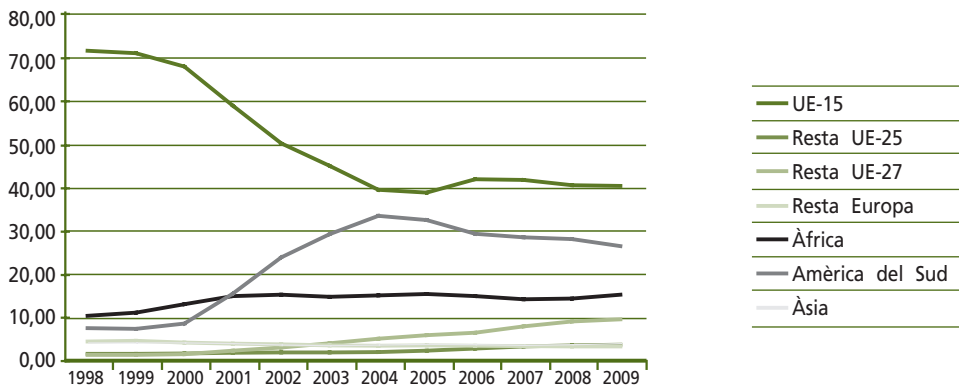
La segona conclusió és que la migració es concentra en un nombre relativament reduït de nacionalitats que, per contra, presenten una xifra molt important de residents a l'arxipèlag. Només dinou països suposen entorn del 84% de la població resident a les Illes amb nacionalitat estrangera.

Una tercera conclusió que podem destacar és que el ritme de creixement que presenten els països amb més residents durant el període considerat és extremadament divers. Així, mentre la mitjana de creixement de la població estrangera resident ha estat, com hem dit, de 6,21, els creixements de les nacionalitats més representades es mou entre el creixement més feble dels Països Baixos, que ha multiplicat per 2,5 la seva població i ha passat de 1.239 residents a 3.102 i l'exponencial creixement de la població d'Equador, que de 42 habitants (era una nacionalitat gairebé desconeguda en la majoria de les Illes) ha passat a 13.358 residents. Aquest increïble creixement implica un factor de multiplicació superior a 318. Els ritmes de creixement han estat, en general, més baixos entre les nacions europees, atès que ja disposaven d'un contingut de població resident molt important l'any 1998. Tot i així, el creixement poblacional en valors

absoluts ha estat molt significatiu. La població alemanya, la colònia estrangera més gran de les Illes, no ho oblidem, s'ha multiplicat per 3,38; mentre que la del Regne Unit, en el tercer lloc quant a estrangers residents, s'ha multiplicat per 2,94 i la població francesa, per esmentar un altre país amb llarga tradició residencial a les Illes i amb una colònia important, s'ha multiplicat per 2,61, dels 3.157 habitants que hi havia l'any 1998.

El continent europeu està representat, per ordre d'importància quantitativa entre els més nombrosos, pels residents de les nacionalitats següents: alemanys (la colònia estrangera més nombrosa de l'arxipèlag amb gairebé 35.000 residents), britànics (23.116), italians (15.715), romanesos (11.858), búlgars (8.706), francesos (8.250), polonesos (3.935) i holandesos (3.102). Cal dir que el cas italià és, en part, atípic. Tot i que és cert que tenim coneixement que hi ha una colònia important que prové d'Itàlia i que ha migrat a les Illes ateses les dificultats laborals que ha trobat en el seu país, no és menys cert que hi ha una colònia que té la doble nacionalitat italiana i argentina i que pot haver optat per inscriure's amb la nacionalitat europea. Es tractaria, doncs, d'una segona (o tercera) onada migratòria que, havent migrat en una o dues generacions anteriors a Argentina, retorna a Europa a un país distint del dels avantpassats.

Gràfic 9 | *Evolució del pes demogràfic de la població estrangera per principals àrees geogràfiques sobre el total de població estrangera. 1998-2009*

Font: Ibestat.

Durant el període considerat, els ciutadans de Romania i Bulgària, països que entrenen a la Unió Europea dia 1 de gener de 2007, no ho hem d'oblidar, han experimentat uns inversemblants increments. La població romanesa ha passat de 70 residents a tenir-ne 11.858, amb un factor de multiplicació de 169,4 i la població búlgara ha passat

de 63 residents a 8.706 (multiplicador de 138,19). Els fluxos migratoris des d'aquests països s'iniciaren exponencialment, en tot cas, abans de la integració en la Unió Europea. La població resident amb nacionalitat polonesa (Polònia entrà a la Unió Europea el 2004, en l'ampliació més gran de membres duta a terme) s'ha multiplicat gairebé per 41 en el període i té el 2009 més residents que altres països d'Europa com els Països Baixos.

Amèrica és el segon continent quant a països amb elevada població d'aquestes nacionalitats al nostre arxipèlag. Els fluxos migratoris més potents des del continent americà provenen, com sabem, de la part situada al sud. Equador, amb 13.358 residents, se situa en primera posició, entre les nacions americanes emissores d'immigrants. Tot seguit se situen Argentina (11.717), Colòmbia (10.380), Bolívia (7.762), Uruguai (4.937), Brasil (4.441) i Xile (2.891).

Tots els països del continent americà presenten en el període considerat taxes molt elevades de creixement, que han superat com a mínim un factor multiplicador de 10. Dos països presenten unes taxes especialment espectaculars d'increment: Equador i Bolívia, que han passat de ser unes poblacions gairebé sense representació a l'arxipèlag i, per tant, poc més que desconegudes (42 i 26 residents, respectivament, el 1998) a ser dels països amb uns dels volums demogràfics de població estrangera resident més importants a les Illes (13.358 i 7.762, respectivament, el 2009). Un cas que hem de tenir present també és el de Colòmbia, que ha multiplicat la població per més de 47 i ha assolit els 10.380 residents el 2009 o Argentina, que percentualment té un increment no tan destacable, però en tractar-se d'un país amb una important presència a començaments del període, ha assolit una xifra de població resident realment espectacular: 11.717 habitants el 2009. Visualment, la colònia argentina té reflex en les nostres ciutats, amb la instal·lació de comerços específics relacionats en molts casos amb l'alimentació (forns, pastisseries, productes argentins...), carnisseries (amb talls de carn específics), restaurants "asadores" i gelateries (per tradició italiana, en gran part). Així mateix, també constitueix part del paisatge humà habitual el consum públic d'herba mate amb les característiques pipes (encara que no solament es consumeix aquesta beguda a Argentina).

Àfrica compta amb tres països entre els que tenen més presència de residents a les Balears. Destaca per damunt de la resta el Marroc, amb 23.192 residents l'any 2009, xifra que el situa després d'Alemanya en la segona posició entre tots els països amb més població d'aquesta nacionalitat empadronada a l'arxipèlag. El Marroc ja tenia el 1998 una colònia important, amb 2.834 residents, però ha augmentat en més d'un 800% el nombre d'efectius fins a situar-se en una de les colònies estrangeres més importants de l'arxipèlag. Una part important de la població marroquina s'ha inserit en el mercat del treball agrícola i de la construcció. Lluny d'aquestes xifres apareixen els residents de nacionalitats subsaharianes senegalesa (3.296) i nigeriana (3.118). La colònia senegalesa i la nigeriana han experimentat en aquest període un creixement importantíssim, ja que han assolit les xifres esmentades a partir d'unes reduïdes colònies de 247 i 15 membres,

respectivament. Ambdues colònies han passat de ser quantitativament insignificants a ocupar unes destacades posicions entre les nacions amb més residents a les Illes Balears. Molts subsaharians es dediquen a la venda en els mercats municipals setmanals o a la venda ambulants. És conegut que el col·lectiu nigerià femení es dedica, en un percentatge prou significatiu, al mercat del sexe de carrer, en carrers de l'Arenal de Palma, a la zona del centre de la capital i en municipis turístics com Calvià.

Àsia és un continent amb relativament poca representació. Tot i així, la Xina presenta una important colònia de residents estrangers a les Illes, amb 4.029 persones l'any 2009. Ja hem parlat en l'apartat introductori d'alguns aspectes relacionats amb la colònia xinesa, per la qual cosa no hi insistirem. Podem considerar, no obstant això, que hi ha un altre tipus de migració provinent de la Xina que té un cert pes a les nostres Illes: les adopcions internacionals provinents d'aquest país. En aquest cas, el flux migratori és gairebé en tots els casos femení. Aquesta circumstància és conseqüència, al marge de les preferències dels adoptants, pel fet de la política reproductiva de la Xina, que només permet (amb poques excepcions) un únic fill. Aquesta política no és neutra, atès que un fill mascle perpetua el llinatge i dona prestigi als progenitors. Això fa que els orfenats siguin plens de filletes i, per tant, sigui molt més fàcil adoptar-ne una.

El creixement de la colònia xinesa s'ha multiplicat per deu en aquest període i ha passat dels quatre-cents residents d'aquesta nacionalitat l'any 1998 als més de quatre mil el 2009. Aquest gran creixement el podem relacionar amb l'expansió comercial que hem comentat anteriorment.

Referències bibliogràfiques

Institut Nacional d'Estadística: <<http://www.ine.es>>.

Institut d'Estadística de les Illes Balears: <<http://www.ibestat.cat>>.

Carbonero, M. A.; Carretero, S.; Lluch, F. D. (2008): «Demografia i llar». A: AA.VV.: *Memòria del Consell Econòmic i Social*. Palma: Govern de les Illes Balears.

Lluch, F. D. (1997): *Geografia de les Illes Balears*. Palma: Lleonard Muntaner.

Salvà, P. (2009): «El procés immigratori a les Illes Balears. Característiques geodemogràfiques actuals i reptes de futur». *Revista d'Afers Socials. Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració*, 2, 5-22.

Vidaña, L. (2008): «Família estrangera i participació en el sistema educatiu de les Illes Balears». *Revista d'Afers Socials. Conselleria d'Afers Socials, Promoció i Immigració*, 1, 50-68.

Autor

FERRAN DÍDAC LLUCH I DUBON

(Maó, 1965). Geògraf. Cap de la Secció de Cartografia de la Conselleria de Medi Ambient. Ha treballat en l'organisme estadístic autonòmic i s'ha especialitzat en les estadístiques socials i demogràfiques (els incendis a les Illes Balears, estadístiques dels menors infractors, els noms dels nadons...). Des de 1990 és professor de Geografia dels cursos de reciclatge lingüístic i cultural per a docents (ICE-UIB). Ha col·laborat en la planificació d'equipaments hospitalaris públics per a l'IB-Salut i en diversos estudis autonòmics (PERI del Terreno, avaluació de les necessitats assistencials derivades de la reforma de la Llei del menor, estudi de la joventut de les Illes Balears...). Cofundador, diversos anys, del capítol de sanitat de l'Informe Econòmic i Social de "Sa Nostra" i del capítol de demografia i llar del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. Ha publicat diversos llibres, com ara *L'epidèmia de grip de l'any 1918 a les Illes Balears* (1991) i *Geografia de les Illes Balears* (1997) i articles en revistes científiques sobre demografia de les Illes Balears. Ha participat, així mateix, en obres col·lectives com la *Gran Enciclopèdia de Mallorca* i l'*Atlas de les Illes Balears*.

